

זכרון

עלוי

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

תשרי תשע"ו

עלה 8

בס"ד

בגליון:

- ב** אגרת בכת"ק של רבינו עקיבא איגר
אודות לימודים בבתי ספר בשב"ק ומינוי בנו רבי שלמה לרבנות
פפד"א – מהרב מ.מ. יאקאבאוויטש
- ח** גנוזות ממרן החת"ס
השמטות בתשובה מהחת"ס / אישור החת"ס על חלוקה מעזבון
- יב** הרב משאראשפאטאק
לתולדות רבי ישעי' בייערן וצאצאיו – מהרב נ. ווייס
- כה** מפנקס הקהלה בראב
כתב ההכתרה לרבי אברהם שיק / פס"ד מרבי אברהם שיק עם
רבי מאיר פאל ורבי הרש שוסבורג
- כט** רבי חיים מרדכי שווארץ מסיגעט
משפחתו וצאצאיו – מהרב י.א. טעסלער
- לב** עוללות
הקהלה האורתודוקסית בזאגרעב – הרב ל. רייניץ, הרב ד.ג.ש.
שרייבער / רב ליהושע' – הרב י.ג. ווייס / ט"ו אב – הרב י.
ליכטער / משפחת שטיינער – הרב נ. ווייס

הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש - ברוקלין נ.י.

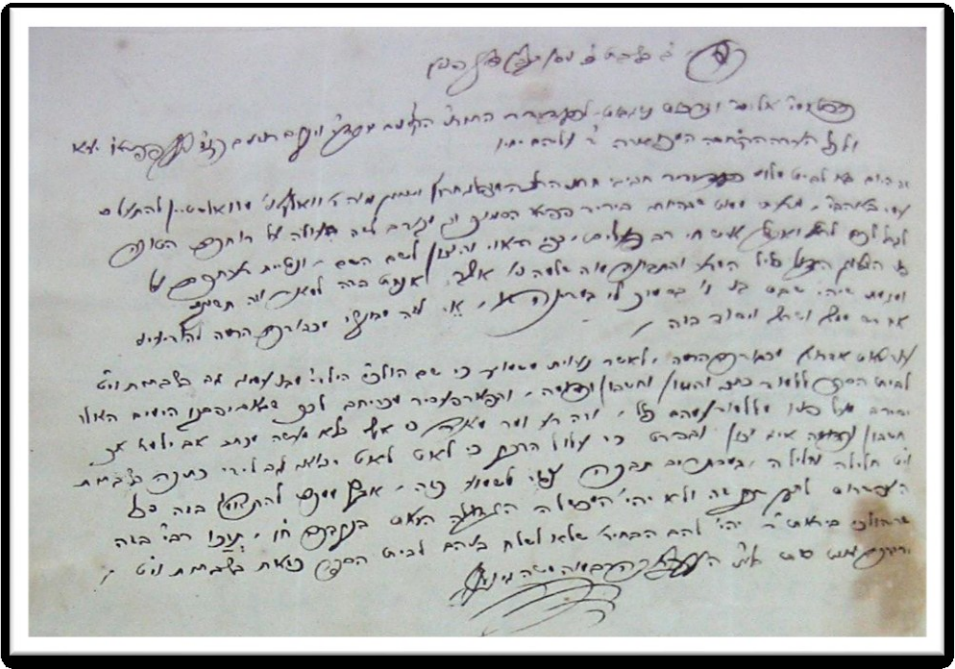
אגרת בכת"ק רבינו עקיבא איגר זצ"ל

תוכחת מוסר אודות לימודים בבתי ספר בשבת קודש

ואודות מינוי בנו רבי שלמה זצ"ל לרבנות פפד"א

בעלה 7 נדפס אריכות דברים בנוגע גזירת כתיבה בשב"ק בבתי ספר ממשלתיים בארץ הגר - לאור בקשת ידידינו הגרמא"ז קינסטליכער שליט"א, ובתור הכרת הטוב על גליונו הנפלא 'עלי זכרון', הנני מצרף בזה מכתב בכתב יד קודש מרן הגאון רבי עקיבא איגר ז"ע, לרגל יומא דהילולא ביום י"ג תשרי.

מלבד חשיבות דבריו הקדושים היוצאים מלבו הטהור, אשר בגודל צדקתו לא עצר רוח לבוא בתוכחת מגולה לק"ק פרנקפורט דאדר, בו בזמן שמשתדל לקבל בנו על כסא הרבנות דשם. בד בבד אנו עומדים על גודל פקחותו, מי כחכם הרואה את הנולד ויודע פשר, כבר בימיו עמד על המשמר והתריע על העתיד "כי עלול הדבר כי לאט לאט יבואו גם לידי כתיבה בשבתות וימים טובים חלילה וחלילה". ייתכן אלמלא שמעו לקולו "שלא לשלח בניהם לבית הספר כזאת בשבתות וימים טובים", ממילא לא הי' מקום לגזור גזירה כזו.

בנוסף לכך, מתגלה בזה פרט חדש בתולדות בנו הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל אב"ד קאליש ופוזנא, בנוגע מעמדו להתקבל על כס הרבנות בפרנקפורט דאדר, כמו שיתואר להלן.

וזה לשון קדשו:

ב"ה ב' בשבת ב' ניסן תקב"ץ פ"ק פוזנן

שלומים אלומים וברכות נשגבות לכבוד ידידי התורני' הקצינים נכבדי' ויקרים רוזנים פו"מ ק"ק פפד"א יע"א ולכל העדה הקדושה המפוארה ד' עליהם יחיו.

זה היום בא לבית מלוני כבוד ידידי חביבי חתני הת' המופלג חרוץ ושנון מו"ה ר' וואלף נ"י מוואלשטיין להתעלס עמי באהבי', ונדעתי ממנו שבהיותו ביריד פפד"א הסמוך וכן מקודם לזה העולה על רוחכם הטובה לקבל לכם לרב ואב"ד איש חי רב פעלים, כפי הראוי והנכון לשם השם, ונטיית דעתכם על בני הגאון הגדול כליל המדע והתבונה מו"ה שלמה נ"י אשר אנחת בזה למאד וזה תשוקתי ומגמתי שיהי' שבת בני נ"י בסמוך לי במדינה זו, אי לזה מבוקשי מכבודכם הרמה להודיענו אם יש ממש ושרש ויסוד בזה.

עוד זאת אדרוש מכבודכם הרמה, לאשר נעויתי משמוע כי שם הולכי' הילדי' מבני עמינו גם בשבתות וי"ט לבית הספר ללמוד כתב והגיון וחשבון וכדומה, והפארפעסיר מכריחם לכך שבאם יפסקו הימים האלו יסירם מעל פניו מללמוד עמהם כלל, וזה רע ומר מאד כי אף בלא מעשה מכתב אם ילמדו אך חשבון וכדומה אינו נכון ובפרט כי עלול הדבר כי לאט לאט יבואו גם לידי כתיבה בשבתות וי"ט חלילה וחלילה ובמסותרים תבכה נפשי לשמוע כזה, אבקש ממכם להתאמץ בזה בכל האפשרות לתקן דבר זה ולא יהי' המכשלה הגדולה הזאת בקרבכם ח"ו, תִּזְכּוּ רבי' בזה שההולכים ביראת ד' יהי' להם הבחיר' שלא לשלח בניהם לבית הספר כזאת בשבתות וי"ט.

ידידכם או"נ דשה"ט בלו"נ הק' עקיבא בהרב מו"ה משה גינזצ"ל

"חתני הת' המופלג חרוץ ושנון מו"ה ר' וואלף נ"י מוואלשטיין"

הג"ר וואלף שיף ז"ל, בן הג"ר זנוויל ז"ל אב"ד וואלשטיין. והשיב לו נאמר: 'שו"ת רעק"א' (סי' קעח-קעט), ו'תשובות חדשות לרעק"א' (ירושלים תשל"ח, סי' ב). ב'שו"ת רעק"א' (ח"ה סי' יב) נדפס ממנו מו"מ בהלכה עם רעק"א. מוזכר: 'שו"ת רעק"א' (סי' קס) בתשובה לאביו הג"ר זנוויל, 'חידושי רעק"א' (כריתות יד ע"א),

ו'אגרות רעק"א' (מכתב פה). גם מוזכר בהסכמת השואל ומשיב לס' 'מעשה תורה' (להגר"א, קניגסבורג תרכ"ד).

"העולה על רוחכם הטובה לקבל לכם לרב ואב"ד..."

ב'איגרות סופרים' (מכתבי רעק"א, מכתב נז) נדפס "מכתב בשורה מראשי הקהלה קאליש שקבלו עליהם לרב רבינו שלמה איגר ז"ל" בתאריך ד' אייר תקצ"ה, ובתוך דבריהם כתבו: "ומעתה יוכל כבוד אדונינו לעשות פעולות למהר ולהחיש להגיע מפראנקפורט דמיין כתב מחילה שימחול לו, כי אנחנו מצפים יום ביאתו לרגעים נבחנום..."

ב'איגרות סופרים' שם, ומשם בעוד כמה ספרים ('מגדולי התורה והחסידות' חלק כא, 'תולדות יהודי קאליש', ועוד) טעו בזה, וגם הוסיפו שהגרש"א לא קיבל הרבנות ב'פרנקפורט דמיין' מחמת רוח ההשכלה ששררה שם. אך דבר זה אין לה כל יסוד, שהרי באותה זמן לא ה' רבנות פרנקפורט דמיין פנויה, ושימש בה הג"ר שלמה זלמן טריר זצ"ל שנבחר בשנת תקע"ח למלאות מקום ה'מחנה לוי' זצ"ל, עד לפטירתו י"ד חשוון תר"ד.

אכן ממכתב שלפנינו יוצא בבירור שהיא טעות המעתיק, והכוונה על קהילת פראנקפורט דאדר הסמוכה לברלין. מקום ששימש בה רבינו ה"פרי מגדים" ז"ע ברבנות, ועוד גדולי ישראל (ראה רשימתנו הנדפס בקובץ 'גינת ורדים' ח"ב, סיון תשס"ח). וגם לא רחוקה היא מפוזנא, בקירוב מקום למקום משכנו של הגרעק"א, וכרצונו 'בסמוך לי במדינה זו', משא"כ פרנקפורט דמיין רחוקה היא מפוזנא בדרך כפליים מריחוק עיר ווארשא, מקום מגורו של הגרש"א באותה זמן.

בסופו של דבר, לאחר השתדלות במשך ג' שנים, בחודש אייר תקצ"ה נתקבל הגרש"א לרבנות עיר קאליש, ועל כן במכתב פרנסי הקהילה דקאליש כותבים להגרש"א שיבקש כתב מחילה מק"ק פרנקפורט דאדר.

סיבת אי הופעתו של הגר"ש איגר לשמש ברבנות פרנקפורט דאדר, ה' מחמת עיכוב קבלת רשיון אזרחית, ראה ב'כגובה הארזים' (פרק כ אגרת ב) מכתב בכת"י הגרש"א לאביו בתאריך "עש"ק ח"י תמוז צ"ג", ובשלהי האגרת כותב דברים שכפי הנראה הם נוגעים לענייננו, וז"ל: "מכתב אדוני אמ"ו רצוף במכתבו לאחי המופלג נ"י הגיעני, ואם אפשר להודיעני כל פרטי התנאי השייכים להבערוער רעכט, אבקש כי ימחול להודיעני, כי בלעדי נכסוף אנכי לדעת עד כמה גבר חסד המלך. וע"ד שהציע הרב ווייערישוב, דבר זה אינו נכנס בלב שום שומע, ויש בלבי איזה דרכים אחרים, ונראה מה יאמר ד'..."

וראה עוד ב'פסקים ואזהרות רעק"א' (נדפס מחדש ב'שו"ת רעק"א' ח"ה, מכתב י) "מכתב שתדלן מברלין בענין מסירת בקשת רבינו לשר המדינה", בתאריך "יום ו"ו

עש"ק טית ניסן תקצ"ז לפ"ק", כנראה ט"ס וצ"ל תקצ"ג [באותה שנה הי' חל ג"כ ט' ניסן בעש"ק, בכתבי יד מאותן השנים ניתן לטעות בקל בין ג' וד' לז'], והיא נוגע לענין סידור רשיון לבנו הגרש"א, ולשלימות הענין נעתיק המכתב:

"שלום וישע רב לכבוד ידידי ומחו' הרב הגאון הגדול פאר ומופת הדור נשיא דא"י כש"מ מהו' עקיבא איגר נרו יאיר לנצח אמן. עתה באתי להודיע, שפקודתו שמרה רוחי וזרזתי לעשות פארשטעללונג למינסטר, ומסרתי לו בעצמי, והנה בזה יקבל הרב הגאון נר"ו כתב על מסירת הפארשטעללונג למניסטר, ובגוף הדבר אקוה ברצות ה' שיתן המניסטר מקום לדברי למלאות רצוני, ואנכי לא אמנע מלדרוש היטיב היטיב על תשובות המניסטר ואז אבא בארוכה. ומחמת עש"ק אקצר, כ"ד ידיו ומחו' המוכן בכל עת לפקודתו, הק' מיכל פרענקל".

"וזה תשוקתי ומגמתי שיהי' שבת בני נ"י בסמוך לי במדינה זו"

יש להעיר ולתמוה על השתדלות זו, הרי ידוע גודל ענותנותו של רעק"א, האיך שקיים "ושנא הרבנות" בשנאה גמורה, כלשונו הזהב ב"מכתב נפלא שכ' לתלמידו בעת כהונתו ברבנות בק"ק פרידלאנד בו מבקשו להשתדל עבור פרנסתו כדי שיוכל להתפטר מעול הרבנות המאוסה עליו" ('אגרות רעק"א', מכתב יח), שכתב לנכדו ותלמידו החביב הג"ר נפתלי בלייכראדע זצ"ל, חתן בנו הג"ר אברהם איגר, וזה לשונו: "...מעודי שנאתי הרבנות והייתי בורח כמטחוי קשת מהנשא על בני אדם... ומוצא אני לפני מר ממות את ענין הרבנות... קורא אני ע"ז מסייע אבנים יעצב בהם ובוקע עצמם יסכן במ... ושורש דבר נמצא בו שהוא סכנה גדולה לנפש כאשר מבשרי אחזה... העל אלה ישך איש נשמתו אחר גיוו למלאות טוב יצר לבו ונפש החיונית יעזוב כאבני קיר, לזה כל הימים רציתי לילך חפשי מעבוד עוד... ה' יודע גודל צערי ומיעוט חלבי ודמי בכל יום, קצתי בחיי מפני הרבנות... הכי היושב ברבנות עבד ה' יקרא, רבים חללים הפילו הרבנות... אם גם צעקת בני עירי רבה עלי לא אשמע להם, אשים מצחי נחושה ואזני ברזל, ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזקני להוציא מחשבתי אל הפועל מעלה אני עליו כאלו קיים נפש מישראל..."

ואם כן לכאורה יפלא על רב האי גאון וצדיק, שכאן עומד ומשתדל שבנו חביבו יתקבל לרבנות, דבר שהי' כל כך שנאווי אצלו בתכלית. ובפרט שבנו הגר"ש הי' נודע לעתיר נכסין, ולא הי' צריך לכסא הרבנות לצורך פרנסתו. [בכמה מקורות כתבו שהגרש"א אבד כל הונו בזמן המרד הפולני בשנת תקצ"א, וכ"ה ב'חוט המשולש' 'איגרות סופרים' ו'משפחת איגר'. אך ב'כגובה הארזים' (סוף פרק ד בהערה) ציין לדברי הגרש"א במכתבו לאחיו הג"ר אברהם (נדפס שם פרק כ אגרת ו) שמספר על השמועה בלתי נכונה שהופצה נגדו שפשט רגל, וכן ב'שו"ת רבי שלמה איגר' (ח"ב

כתבים סי' סב אות ו) בשנת תקצ"ז בקאליש, מתאונן על קשיים בניהול עסקיו שנשארו בווארשא, ומכל זה נראה שנשארו עוד בידו די רכוש ועסקים].

אך כמדומה שבשנותיו האחרונים של הגרעק"א שינה טעמו, למען חיזוק הדת, וגודל הסכנה שהי' מרחפת על פני קהילות קדושות שלא יפלו תחת שליטת הפוקרים. השוה ב'אגרות רעק"א' (מכתב יג): "רבו עלי רבותי וחבירי מליסא מברלין ומראוויטש ומיתר הקהלות הסמוכות לפוזנא, מרעישים עלי ואומרים לנפשי שהחיוב מוטל עלי לילך להחזיר עטרה ליושנה ולהגדיל חיוב התורה...", וכן מצינו ב'איגרות סופרים' (פרק ב) כמה מכתבים שהשתדל להשיג רבנות לשאר חכמי הדור, וראה ב'איגרות סופרים' שם עד כמה השתדל על הגאון בעל חוות דעת זצ"ל שיחזור לעיר ליסא. וככל הנראה ראה בהעמדת רבנים מובהקים במדינה ההיא הצלת הדור, שבאותה זמן התרבו כח המשכילים ורע-בנים, ואכמ"ל.

גם בדבר הזה לגבי בחירת רב בפרנקפורט דאדר, הי' הגרעק"א כחכם הרואה את הנוולד מי ומי ההולכים קדימה להתקבל לרבנות. פוק חזו מה עלתה בסוף דבר, מחמת עיכוב רבנות הגרש"א, ויבא השטן והתייצב בתוכם, באמצע שנת תקצ"ו התיישב בתוך העיר העוכר ישראל הידוע לשמצה שמואל הולדהיים שר"י, מראשי תנועת הרעפארם, באותה שעה עדיין לא נתגלה קלונו ונתקבל בתור מורה הוראה (ראה בשו"ת עטרת צבי חרל"פ שעדיין מכנהו בתוארי כבוד בתור אב"ד פפד"א). לא ארכו הימים והחריב העיר הגדולה לאלקים בהטפת דרשות של דופי [לפני הרבה שנים הראוני ב'ליאו בעק' חוברות בגרמנית בכתב ידו ידי עשו, דרשות של דופי שדרש בפרנקפורט דאדר]. מאז נתפרדה הקהלה האורטודוקסית בפפד"א ויסדו קהלה נפרדת שהתנוצצה עד ימי הרס עולם.

וראה עליו בארוכה ב'מנחת קנאות' למהר"צ חיות זצ"ל שלחם מלחמתה של תורה נגד הולדהיים ועקירת התורה והמצוות שהנהיג לבטל שבת ומילה וכו', גם לחם נגדו בכל התקוף הרש"ר הירש זצ"ל, וראה עוד 'תורת הקנאות' (חמ"ד תר"ה), 'תשובות באנשי און' (פפד"מ תר"ה), 'לתולדות הריפורמציאן הדתית בגרמניא ובאונגריא' (לר"י גר"ו, עמ' 46).

מן הענין לציין, אחר שנים אחדים, בשנות תר"ו-תר"ח שימש ברבנות פרנקפורט דאדר, הג"ר יוסף איזאקזאהן זצ"ל, שהי' גדול בתורה ומעשים, פה מפיק מרגליות, ולחם מלחמתה של תורה נגד כת הרעפארם. ב'גדולי הדורות' (עמ' 839) כ' שהי' נחשב לצדיק הדור.

הג"ר יוסף הי' מוסמך ע"י רבני פרנקפורט דמיין, ושימש ברבנות בכמה קהילות, ובכל מקום בואו הי' מחזיר עטרה ליושנה ולחם בכל נפשו נגד רוח ההשכלה, בשנת תר"ח עזב רבנות פפד"א ומילא מקום הג"ר שמשון רפאל הירש זצ"ל כרבה הראשי

של פריזלאנד, ואחר שנתיים שימש כאב"ד רוטרדאם הולאנד. בשנת תר"ל עזב הרבנות עקב מלחמתו נגד המתחדשים ועבר להאמבורג ושימש שם כדרשן.

בזור"ר נשא נכדת הגרעק"א, ובזור"ש נשא בת ה'ערוך לגר' זצ"ל. עבר עליו כוס התרעלה ובשנת תרל"ד נפטרה לו ששה ילדים, ועד רא' מספר שבשבת אחת שיכל שלשת בנותיו, בגבורת רוח הצליח לקדש היום בעונג וגם שמחה, אך במוצאי שבת כשנבקעו מעיינות דמעותיו בכה בלי הרף עד שחשכו עיניו מראות ונתעווור ל"ע ('המבורג מולדתי'). וראה עליו בסו"ס שו"ת בנין ציון החדשות, 'גדולי הדורות' (עמ' 839), 'חכמי אה"ו' (עמ' 127), 'פרנס לדורות' (עמ' 406 והלאה). נפטר כ"ו אייר תרמ"ה ומנו"כ בעיר מולדתו פיהלענע.

"אף בלא מעשה מכתב אם ילמדו אך חשבון וכדומה אינו נכון"

אין המקום כאן להאריך בדברי תורה ובירורי הלכה, ואסתפק לציין מה שהאריך בזה בשו"ת חמדת צבי (סי' כד אות כא) דאף ללמוד לימודים כללים בבתי הספר בלי כתיבה אסור, ומבאר ד' טעמים לאיסור, ובתוכם מטעם גזירה שמא יבוא לכתוב, עיין שם באורך.

מקום החתימה

מן הענין לציין על מקום חתימת יד קדשו, שלא כדרך הנהוג כהיום לחתום בצד שמאל. וכן דקדקתי ומצאתי בחתימות חתנו מרן החתם סופר ז"ע, שכנראה הקפיד לחתום דוקא בתוך השורה או בצד ימין, ולא בצד שמאל. ועדיין לא ראיתי מי שנתעורר בזה.

ראה בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קפז) דאיכא בזה משום כל פינות שאתה פונה תהא בימין, וז"ל: "הלבוש נתלה במה שבני ברית כותבים מימין לשמאל, וכתב בס'

אלי' רבה בשם מ"ט שהאותיות עצמם נמשכים ונכתבים משמאל לימין ע"ש, והנה מ"מ לא נתיישב מ"ט אנו כותבים ומסדרים השורות מימין לשמאל בתורתנו הקדושה, ומהר"ל בתשובה סי' מ' נתקשה בזה, ולפענ"ד לק"מ כו', וידוע שצריך לסיים באמצע השטה, לכן אי היו מתחילים בשמאל ופונים לימין, מ"מ עדיין לא הוה גמר ההפנאה עד שסיים הספר ואז הי' מסיים מאמצע השיטה בחציה השמאלית וחציה הימנית הי' מניחה פנוי, נמצא שהתחיל בשמאל וסיים בשמאל, אבל עכשיו שמתחיל מימין, הרי הוא מסיים באמצע שיטה באופן שחציה הימנית נכתבת והשמאלית פנוי' וה"ל מתחיל בימין ומסיים בימין כו', עיי"ש.

וכן כתב בחת"ס עה"ת (פ' שופטים, עה"כ לא תסור): "והוא כדרך כתיבתנו מימין לשמאל כל השיטין מטעם כדי שיסיים בימין דקיל"ל שצריך לסיים ס"ת באמצע השיטה, נמצא חציו ימין של שיטה כתובה והשמאלית פנוי, משא"כ כשהי' מתחיל משמאל לימין, נמצא בסוף הי' השמאלית כתובה והימנית פנוי' ודוק בזה".

הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש – ברוקלין נ.י.

גנוזות ממרן החת"ס

ידידנו הרב יואל ב"ר יוסף צבי וויינשטאק מקרית יואל זיכני בצילום של תשובה ממרן החת"ס, וכן מסמך בחתימת מרן החת"ס שעדיין לא נתפרסם.

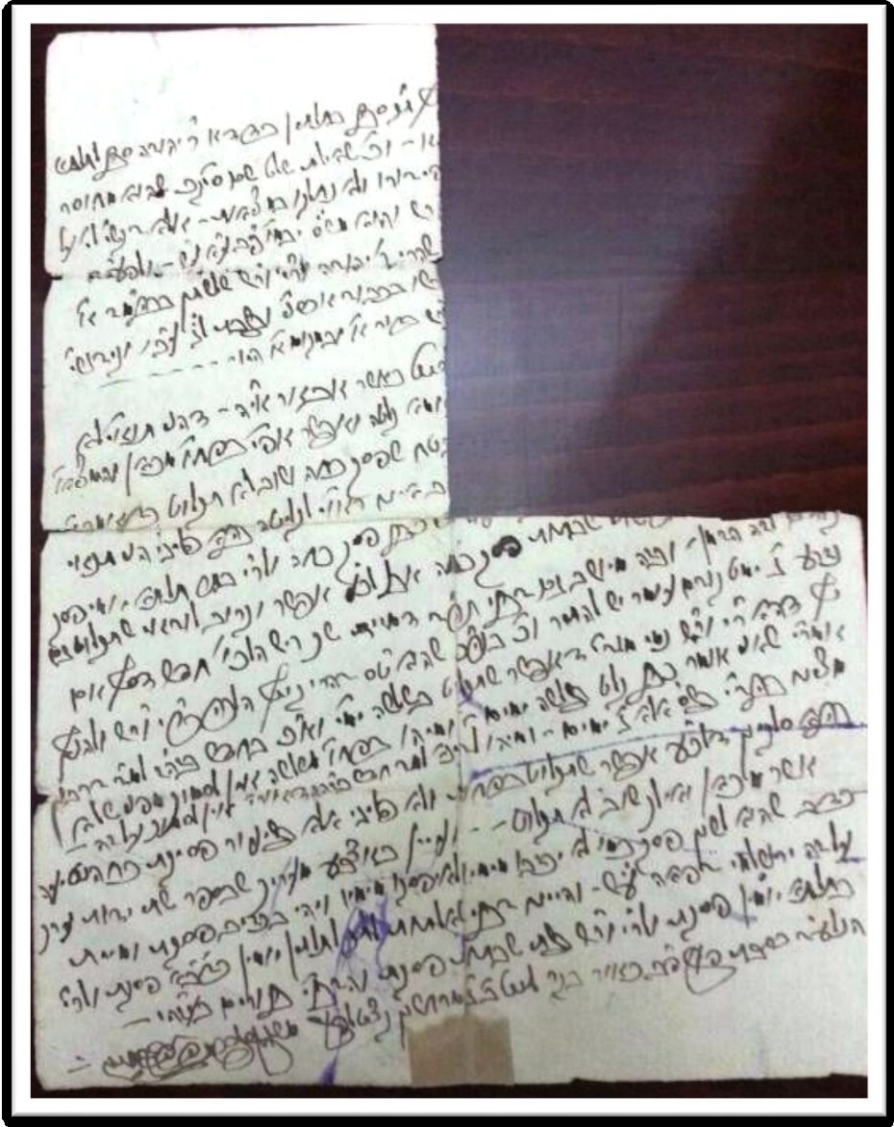
השמטות בתשובה מהחת"ס

תשובת החת"ס בחי"ד סי' רפד נדפסה ללא תאריך. וראה בליקוטי הערות שם: ב'האהל' שנת תשמ"ג חודש ניסן נדפסו בערות החת"ס על השאלות והשאלות שלום, ושם עמ' ח נדפס הערת החת"ס על ד' השאלות שלום דנן וז"ל שגגה יצאה מלפני השליט, ועיין תשובתי סי' אלף שכ"ד עכ"ל. ושם עמ' ט' כתב העורך בהערה דיש לשער שנכתבה תשובה זו בסוף שנת תקצ"ח או תחלת תקצ"ט, כי תשובת מרן הנדפס בחאר"ח סי' ק"ק מתאריך י"א טבת תקצ"ט, סימנו בפנקס התשובות של מרן ז"ל 'אלף של"ג', וכמ"ש מרן בהגהות על שו"ע או"ח סי' תכ"ג. ולפי"ז קרוב לשער שתשובה שלנו שקדמה להנ"ל בכתיבת ט' תשובות נכתבה בשנים הנ"ל.

ואכן השערה זו נכונה הוא, שכן שרד חלקו הגדול של התשובה בכתי"ק של מרן, ובסיומו: הנלע"ד כתבתי פק"ק פ"ב כאור בקר ליום ב' ג' מרחשון קצט לפ"ק משה"ק סופר מפ"דמין.

מלבד זה, כשהשוויתי את התשובה הנדפסת לכת"ק, מצאתי מרגניתא טבא שבנדפס נשמט שורה שהביא לקושי בהבנת דברי מרן. נצטט כאן את הקטע בשלימותה [השורה שנשמטה במודגש]:

"ובזה מיושב גם דברי תה"ד דמיייתי ש"ך ריש הלכות חדש (י"ד סי' רצג סק"ב) דסבירא ליה אם נזרע ג' ימים קודם עומר יש להתיר, וכ' בנה"כ שהוא ט"ס דהרי קיימא לן הלכה כר"י ור"ש, ולהנ"ל י"ל דהא ר"י ור"ש נמי מודים דאפשר שתקלוט בשלשה ימי, וא"כ בחדש בזה"ז למ"ד דרבנן אמרי' שאני אומר כבר נקלט בשלשה ימים, ומיהו בפחות משלשה אין לסמוך מפני שלא מצינו בהדיא בש"ס אלא ג' ימים, ומיהו לדינא למ"ד חדש בזה"ז דאורי' אין לסמוך על זה".

וזה כהבנת שו"ת יד רמה (ח"א סי' טו): "וצ"ל לפי הבנת הח"ס זצ"ל דכוונת התה"ד אליבא דהא"ז דסליק מיני' דחדש בזה"ז מדרבנן, ולדידי' עכ"פ בעי ג' ימים, דאזי הוי ספק דרבנן ולקולא". ודלא כמו שהעיר עליו בליקוטי הערות שם: "ואולי היתה כוונת החת"ס ליישב דינו של התה"ד אפי' למ"ד חדש בזה"ז מה"ת, דכיון די שפך שמא נשרשו בשנה שעברה רחוק לפני הפסח, ויש עוד ספק אפי' נזרעו סמוך לפני הפסח שמא נקלטו תוך ג"י, והוי כעין ס"ס דמועיל אפי' באיסור תורה". דהרי מרן בשורה שנשמטה בדפוס כותב להדיא דדבריו הם למ"ד חדש בזה"ז דרבנן. ובנידו"ז כתב מרן עוד שם בחי"ד סי' ק (משנת תקצ"א) וסי' רפו (משנת תקע"ט), ואכהמ"ל.

אישור החת"ס על חלוקה מעזבון

בספרי פנקס המוהל חת"ס (עמ' רטו) הבאתי צילום משטר כתובה של "רבי יצחק בן ר' רפאל" למרת "רבקה בת ר' שמשון" מיום י"א חשון תקצ"ד שנכתבה ע"י נאמן הקהלה בפרשבורג רבי מענדל כהן. שם שיערתי שזה רבי יצחק איצק ב"ר רפאל נ"ש. השערה זו מתאמתת לפי המסמך שלפנינו, אף הוא בכתב ידו של רבי מענדל כהן, בחתימת מרת רבקה הנ"ל שקיבלה לרגל נישואיה את המגיע לה מעזבון הוריה, לאישור מצטרף גם בעלה רבי איצק נ"ש. ובשוליה אישור מהחת"ס שהכל נעשה ברשות בית הדין.

וזה לשון המסמך:

ב"ה - קוויטונג

איבר CM f. 100 זאגע הונדרט גולדן קאנפענציאנסמינץ אלס דאס מיר לויט פסבד"ץ מיר גוטקאממענדע אנטהייל מעזבון אבי המנוח ה' שמשון נ"ש ז"ל ומעזבון אמי מ' בונא ע"ה וועלכע איך לעת נישואין שלי אונטר הייטיגען דאטא אהנע דער מיר פערראבפאלגטען עפעקטן לויט שפעציפיקאציאן אונד אהנע דער אויפגעוואנדטע הוצאות החתונה לויט קוויטונג מדודי ר' ישעי' ליב שי' ריכטיג צו באאר מאלופים אפוטרופסים הממונים דקהלתינו ערהאלטן האבע. דערן ריכטיגען עמפפאנג איך ניכט נור אנמיט בעסטענס אבקווייהטירע זאנדרן געבע פטורין גמורין שרירין וקיימין באופן דאס איך ניכט דיא מינדעסטע פארדרונג אן אלופים אפוטרופסים הנ"ל צו מאכען אים שטאנדע זייא צו אורקנד דעססן מיינע אונטרשריפט אונד דיזעלבע מבעלי שי' פה פרעשבורג יום א' דען 27 אקטאבר 833.

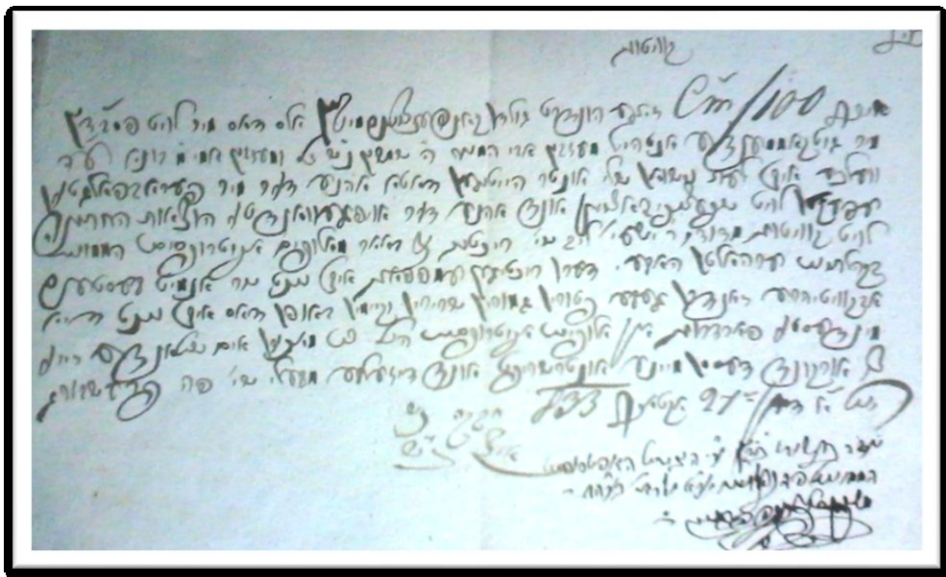
רבקה נש

איצק נ"ש

נעשה ברשות בד"ץ ע"י הנגידים האפטרופסים הממונים פה קהלתינו יע"א

ולראי' בעה"ח

משה"ק סופר מפ"דמיין –

תרגום המסמך [ע"י מרת חיה בתיה מרקוביץ]:

ב"ה - קבלה

על 100 פ[לורין] קונוונטיונסמינצה [מטבע עובר לסוחר], במילים מאה זהובים קונוונטיונסמינצה, בתור החלק המגיע לי על פי פסבד"ץ מעזבון אבי המנוח ה' שמשון נ"ש ז"ל ומעזבון אמי מ' בונא ע"ה, שקיבלתי לעת נישואין שלי בתאריך של היום ללא ניירות הערך שניתנו לי על פי הפירוט, וללא הוצאות החתונה, על פי הקבלה מדודי ר' ישעי' ליב שי', אל נכונה במזומן מאלופים אפוטרופסים הממונים דקהלתינו. אני לא רק מאשרת את קבלתם אל נכונה, אלא גם מוסרת פטורין גמורין שרירין וקיימין באופן שלא אהיה מסוגלת לדרוש מאומה מאלופים אפוטרופסים הנ"ל. לתעודה הנ"ל [אוסף] חתימתי וחתימת בעלי שי' פה פרעשבורג יום א' 27 באוקטובר 1833 [ל"ד חשון תקצ"ד].

עפ"י מסמך זה מתברר גם שאביה של מרת רבקה הוא רבי שמשון נ"ש. "הילד שמשון" נימול כ"ו אייר תקמ"ו ע"י רבי וואלף טעבען עם אביו "ר' אייזק בר"ש נ"ש ז"ל". "ר' שמשון ב"ר אייזק נ"ש נתקבל לחברא קדישא בל"ג לעומר שנת תקפ"ד לפ"ק" (למלאטשעס דח"ק בשנת תק"ע: כ' שמשון ב"ר אייזק נ"ש ז"ל). "נפטרו ונקבר בש"ט והלך לעולמו ביום א' א' דפסח תקפ"ה ל' תנצב"ה" (מפנס חברי הח"ק), ומנו"כ בבית החיים הישן בפרשבורג. על מצבתו נחרט (תרגום מהעתק לועזי): "שמש וירח הוקפו חושך כאשר נאסף איש אמת הוא התעסק בגמילות חסדים והיה חד מן

ח"ק, כל ימי חייו נשא ונתן באמונה, שחרית וערבית התפלל בביהכ"נ בכוונה ה"ה ה' שמשון בן ה' אייזק נ"ש, נפטר ליל א' דפסח ונקבר ביום למחרתו תקפ"ה". אלמנתו מרת בונה נפטרה בשנת תקפ"ט ושם מנו"כ. על מצבתה נחרט (תרגום העתק לועזי): "פ"ט האשה החשובה מ' בונה אשת המנוח ה' שמשון נ"ש ז"ל נפטרה יום ה' א' דר"ח אדר שני ונקברה יום ו' עש"ק ב' דר"ח תקפ"ט".

דודה רבי ישעי' ליב הנזכר במסמך, הוא רבי ישעי' ליב א"ש, ראה עליו בפנקס המוהל חת"ס עמ' רכא, שהיה חתנו של רבי אייזק נ"ש אבי רבי שמשון נ"ש הנ"ל.

הרב ניסן ווייס – מאנסי נ.י.

הרב משאראשפאטאק

לתולדות רבי ישעיהו בייערן

ידיעות מועטות נשאר לנו מתולדות זקיני חריץ בעל פיפות מאיר בתורתו לעדתו מצדיק רבים ביראתו (לשון הכתב סופר אהע"ז ל"ח) ספרא רבה (לשון השואל ומשיב מהד"ג ח"א רנ"ג) משנתו זך ונקי (לשון הבינת יששכר חו"מ ד', ובמהר"י אסאד (יהודה יעלה ח"א סימן קע"ה, ח"ב אבהע"ז חו"מ רס"ז, מתארו 'משנתו נקי') צדיק נשגב (לשון המהר"י אסאד, יהודה יעלה ח"א אר"ח סימן קנ"ב, ח"א יו"ד סימן פ"ה, והחתן סופר בדרך חיים עמ' פ"ז, הרב הגאון הגדול המפורסם לשבח ולתהלה חריף ובקי עצום צדיק ונשגב) הרב הותיק מורג חרוץ ובקי מופלג כיומין עתיק צדיק כביר (בפרי השדה, ח"ג ס', מתארו צדיק תמים) וחסיד (לשון המהר"י אסאד, יהודה יעלה ח"א יו"ד קפ"ז) נפלא (ב'פארי חכמי מדינותינו' (להגאון ר' י"י גרינוואלד זצ"ל אב"ד קאלאמבוס אוהייאו, סיגעט תר"ע) בערכו של אא"ז (מערכת י' אות ר"ג) כתב בזה"ל: הרב מו"ה ישעי' בייערין אבד"ק פאטאק, רב גדול ומפורסם 'חסיד נפלא' שקיל וטר'י עם הגאון מהר"י א, כתב סופר ושאר גדולי (ישראל) המאור הגדול החריף ובקי המפורסם לגאון ולתפארת כבוד קדושת שמו (לשון האגרא דהספידא) מו"ה ר' ישעיהו בייערן זצ"ל ראבדק"ק שאראש-פאטאק יע"א והגלילות (כן חתם בהסכמתו לספר רמזי תורה) זצ"ל, ידיד ה' (לשון המהר"י אסאד, שו"ת יהודה יעלה, ח"א אר"ח סי' קנ"ב, ח"א יו"ד סי' פ"ה, יו"ד סי' קפ"ז) ידיד עליון (לשון הפרי השדה ח"ג ס'), אשר היה מפורסם לאיש גבור חיל ואיש חמודות (לשון השבט מיהודה).

והגם שלא זכיתי לקבץ הרבה מפעולות החיים אשר פעל, מ"מ כיון שלא ישכח הדברים לגמרי ולמען ידעו דור אחרון צדיק מה פעל, אספתי לפונדק אחד מה שהיה מקובל אצל המשפחה, וגם לרבות דברים אשר לא הי' ידוע לנו, שבנותי בספרים בחיפוש אחר חיפוש, עד אשר הגעתי עד הלום להגיש לפניכם הני גרגרים קטנים למען יעמדו ימים רבים מתולדותיו אשר פעל במשך ימי חייו הקצרים של נ"ו שנים

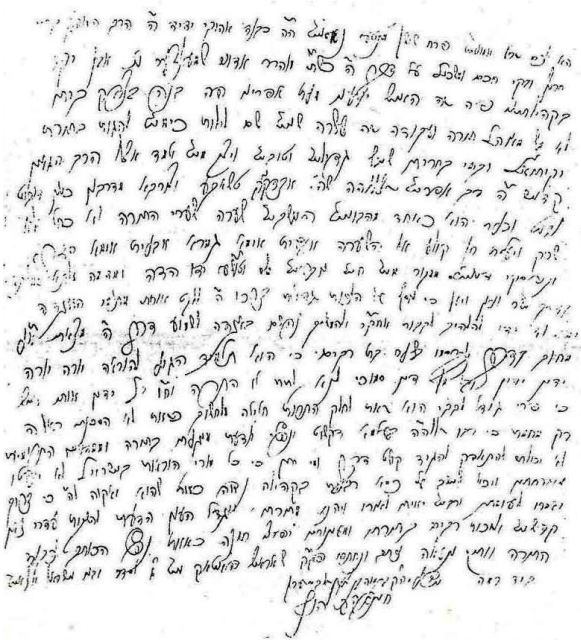
בלבד (ראה עוד להלן אודות תאריך לידתו), והיה לאב"ד בקהילה גדולה וחשובה במדינת הונגריה, ונתמנה להיות אב"ד בקהלת האנשוויץ בהיותו בן כ"ו שנים בלבד(!).

צור מחצבת

הרב הגאון המפורסם (במעטה נפתלי חלק המועדים עמ' יד כ' שהיה ידוע ומפורסם) ר' ישעיהו בייערן ז"ל נולד בהאנשאוויץ לאביו מו"ה ר' בן ציון ולאמו מרת חנה בייערן, בערך בשנת תקפ"ט. (כן הוא בהסענסאס שנוולד בשנת 829, וכן יוצא גם ברישום פטירתו במאטריקל שהיה בן נ"ו שנה. אבל לאא"ז היה קבלה שחי רק נ"ב

שנים, ועדיין צריך ברור. וזאת למודעי שבכל פעם שכתבתי ע"פ עדות אא"ז, הכוונה על מה שאמר אא"ז ר' בן ציון בייער בשם אביו ר' ניסן בן ר' בן ציון בנו של אא"ז ר' ישעי').

[אודות שמו 'ישעיה' או 'ישעיהו', הגם שאין בידינו מכתב בכתב ידו שחתם שמו בכתב ברור כדי שנדייק ממנו מה היה שמו, אבל נכדיו, דהיינו בני בניו, נקטו ששמו היה 'ישעיהו'. כך נחקק על מצבת בנו ר' משה דוב (שנכתב כפי המסתבר, וכן נראה מנוסח המצבה, ע"י בניו של ר' משה דוב), וכן כתב דו"ז ר' יוסף

תעודת הוראה מרבי ישעי' בייערן לרבי אדוני שמעלצער דיין בפעטראווסלע

בייער ב'דף עד' על פטירת אביו ר' בן ציון (בארכיון של יד ושם), שהוא בן ר' 'ישעיהו'. - ואודות שם משפחתו 'בייערן', יש לציין שידוע לנו שאא"ז בעצמו נקרא 'בייערן', ובניו נקראו בשם 'בייער', ואכן בכל הספרים המביאים דברי תורה משמו מכנים אותו בייערן או בייערן, (חוץ מב'אלף כתב' אות תקפ"ט שמכנה אותו הגאון ר' ישעי' בייער אבדק"ק פאטאק ז"ל), אבל טעם השינוי ומתי נשתנה השם לא ידוע לנו. ברשימת הנולדים בעיר שאראש-פאטאק נרשם אצל בני אא"ז (שנולדו בין השנים תרכ"ה-ל"ב) בייער/בייערן (BAYERN / BAYER), וברישום פטירת אא"ז, וברישום נישואי מרת חנה פראדל בת של אא"ז (בשנת תרמ"ו) נרשם רק בייער (BAYER).

ימי בחרותו

בבחרותו למד בהשיבה בהעיר פרעשבורג, אצל הגאון ר' אברהם שמואל בנימין סופר בעל כתב סופר, ובתשובה אליו (אה"ע סי' ל"ח, אלול תרל"א) כתב: "ישעי' בן אמיץ בתורה, בן ציון, עושה ציונים, ומראה פנים, ה"ה מע"כ תלמידי חביבי הרב הותיק מלא עתיק, חרוץ בעל פיפיות המאוה"ג מאיר בתורתו לעדתו, מצדיק רבים ביראתו, כש"ת מו"ה ישעי' בייערן נ"י אבדק"ק פאטאק יע"א".

בישיבה למד בחברותא עם הרה"ג ר' עמרם גרינוואלד זצ"ל (אבי אא"ז הערוגת הבושם. תולדות ערוגת הבשם ח"א עמוד נ'), כן למד שם עם רבי אליעזר זוסמאן סופר, אבד"ק פאקש (מזכרת פאקש ח"ב עמ' 10), והיו בקשרי אהבה כל כך עד שהרב הגאון הנ"ל מתארו 'רעי כאח לי' (דמשק אליעזר (חזון ישעי') פרשת ראה; ספר המקנה כלל ט"ו פרט ל"ד, כלל י"ט פרט ו').

כן היה תלמיד להרב הגאון בנימין זאב וואלף אבד"ק ווערבווי יע"א, בעמח"ס שערי תורה. ראה בספר דרוש פסח גדול (פאדגורזע תר"ס דף י"ז ע"ב): הגה"ה מהרב הגדול המובהק תלמידו של המחבר (ר' בנימין זאב וואלף הנ"ל) מ' ישעי' אב"ד דק"ק פאטיק ז"ל. (הכוונה על אא"ז ולא על הרה"ק ר' ישעי' עהרנפעלד, שהיה אבד"ק בשאראש-פאטאק אחר אא"ז, שכן ר' ישעי' עהרנפעלד נפטר בשנת תרס"ב, וספר זה נדפס בשנת תר"ס וכאמור מתארו בתואר 'ז"ל'). ונזכר בספר זכרון אלעזר (תולדות בעל שמן רקח ובניו, וביניהם בעל שערי תורה, מישקאלץ תרצ"ז): וגם נדפסה מעט איזה תשובות ... תשובה א' בענין מציצה אשר כתב לשר וגדול מו"ה הירש לעהרין מאשט"ד בשנת תר"ה נדפס עם ספר פסח גדול מהגאון יעב"ץ ז"ל ושם הגהות מתלמידו הג"ר ישעי' בייערין מפאטאק.

האיש מקדש

בהגיע לפרקו נשא האשה החשובה מרת רבקה (ע"פ עדות אא"ז), נולדה בשנת תקצ"ו-ז (בהסענסאס רשום שנולדה בשנת 836) בת מוה"ר יצחק חיים זיידל, ואשתו מרת פראדל.

בנוגע לזהות חמיו, בספר ליקוטי חבר בן חיים להרב חזקיהו פייביל פלויט אב"ד שוראן מובא שהרב ישעי' בייערן אבד"ק פאטאק היה גיסו. ואא"ז אמר שהיו גיסים בכך ששניהם היו חתנים אצל איש בשם זיידל. והנה הרב פייביל פלויט הנ"ל נשא בשנת תר"ט את מרת מלכה בת ר' יצחק חיים [זיידל] בת בילא ומרת פראדל בת מינקא (לקוחב"ח ח"א עמ' 5. שם אביה נזכר גם על מצבת הרבנית מלכה אשת הליקוטי חבר בן חיים, כן שמעתי מר' בעריש וועבער. מרת פראדל נפטרה כ"ו אדר תרכ"ח, לקוחב"ח ח"ב עמ' צ'). כשמתה עליו אשתו הרבנית מלכה, נשא את בת אחי' מוה"ר שמואל זיידל לאשה. הרי מזה שהיו גיסים עדיין לא ידוע מי היה חותנו של אא"ז ר' ישעי',

אם חותנו היה ר' יצחק חיים או שחותנו היה בנו ר' שמואל. אמנם בספר אהלי שם (פינסק תרע"ב) בתולדות ר' בנימין בנו של ר' שמואל זיידעל שהיה אב"ד גאלאנטא, כתב שדודיו המה הליקוטי חבר בן חיים (וגם גיסו בזו"ש) והגאון ר' ישעי' בייערן אבד"ק פאטאק, הרי שהיה חתן אצל חותנו הראשון של הליקוטי חבר בן חיים, דהיינו ר' יצחק חיים זיידל.

אחר חתונתם התגוררו בהעיר קאטה (החתם סופר ותלמידיו עמ' תקט, קובץ כרם שלמה כסלו טבת תשנ"ה - שנה י"ח קונטרס ב'). ובשו"ת יהודה יעלה יו"ד סי' קפ"ז: ד' שלום ישפות שלום וחיים לרב שר שלום. ה"ה ידיד ד' ויד"נ. הרב הותיק מורג חרוץ ובקי מופלג כימין עתיק צדיק כביר וחסיד כש"ת מו"ה ישעיה בייערן נ"ב בק"ק קאטה יע"א. וכעת ההמאוה"ג אב"ד בק"ק פאטאק.

על כסא הרבנות

האנשאוויץ

כשעזב האב"ד הרה"ג ר' יעקב צבי וואלדמאן זצ"ל את העיר האנשאוויץ בשנת תרט"ו לשמש ברבנות בהעיר בארשא (צפירת תפארה עמ' ל"ג), מינה תחתיו לשמש ברבנות של העיר האנשאוויץ את אא"ז זצ"ל (שו"ת צבי וחמיד (מהרה"ג ר' יעקב צבי הנ"ל) אהע"ז סי' ו', ואא"ז היה אז כפי החשבון בן כ"ו שנים. מסתבר שלא היה האב"ד שם אלא 'במקום האב"ד', בעיר מולדתו), ואכן בשנת תרט"ז כבר שימש כאב"ד בק"ק האנשאוויץ (החתם סופר ותלמידיו עמ' תקט), ועי' בשו"ת מהר"ם ברודא סי' י': "ב"ה יו"ם א' ח"י א"ש (-אדר שני) תרט"ז לפ"ק, יצו ד' אתו את הברכה לכבוד ידידי המאוה"ג המופלא ומופלג בתורה וביראה חרוץ ושנון, בעל פיפיות כקש"ת מו"ה ישעי' נ"ב רב אב"ד בק"ק האנשאוויטץ יע"א". (הרי שבאדר ב' כבר כיהן שם אא"ז על כסא הרבנות. וכ"כ בצפירת תפארה עמ' ל"ד הערה כ"ו שנתמנה לרבנות האנשאוויץ בשנת תרט"ז).

סערעדנא

בשנת תרי"ט נתפנתה כסא הרבנות של העיר סערעדנא, כשהרה"ג ר' צבי הירש ווייס זצ"ל שהיה האב"ד דשם משנת תר"ה עבר לכהן כאב"ד ק"ק זבארוב, וכנראה שאא"ז מילא את מקומו כאב"ד ק"ק סערעדנא (צפירת תפארה עמ' ל"ד הערה כ"ז, וכן הוא בהחתם סופר ותלמידיו עמ' תקט שהיה אב"ד סערעדנא, וכן הוא בשם הגדולים מארץ הגר (פאקש תרע"ד, מערכת גדולים אות י' אות רנ"ח). אבל בשו"ת צבי וחמיד (אבה"ע סי' ו') כתב: אך זאת כאשר נתקבל הרב ר"י בירן הנ"ל לפאטאק, וקבלו בני קהילתכם [האנשוויץ] את מר חמי הגאון הצדיק ז"ל, עכ"ל, הרי משמע מזה שמיד אחר ששימש אא"ז בקהילת האנשאוויץ, עבר לשמש במשרת הרבנות דקהילת שאראש-פאטאק).

שארש-פאטאק

בשנת תרכ"ה כבר היה אב"ד שאראש-פאטאק והגלילות (שכן בנו ר' משה דוב נולד כבר בעיר שאראש-פאטאק בשנת תרכ"ה, ראה להלן. וכן חתם על תקנת מיהאלאוויטץ בי' כסלו ג' וישלח שנת תרכ"ו בשמו ישע"י הק' במוה' בן ציון בייערן אבדק"ק ש' פאטאק והגליל [פתח הבית, הקדמה לספר בית יוסף חדש, דף ח' ע"ב], ויש לציין שהרב בשארש-פאטאק לפני אא"ז היה הבעל כהנת עולם [לדור ודור, לר' יודא מאיר הלוי גראס, משארש-פאטאק – ברוקלין], והוא נסתלק ב' דר"ח מרחשון תרכ"א ושימש שם כאב"ד עד יום ה"ל, וא"כ אפשר שכבר משנת תרכ"א שימש כאב"ד, אבל אינו מוכרח שאפשר שהיו בלא אב"ד למשך כמה שנים. ובספר צפירת תפארה כתב שנתמנה להיות אבד"ק שאראש-פאטאק בשנת תרכ"א, ובהחתם סופר ותלמידיו עמ' תקט כתב שבערך משנת תרכ"א היה אבד"ק שאראש-פאטאק, ואפשר שראייתם הוא רק מהנ"ל. ובהקדמת הספר מכתב מאלהו כתב שהיה אב"ד בשארש-פאטאק למשך ככ"ה שנים, וא"כ אכן נתמנה בשנת תרכ"א. אבל אפשר שלא כתבו זאת עפ"י איזה מקור, אלא ע"פ חשבון הנ"ל. ואם נאמר שנכון מה שהבאנו לעיל בשם שו"ת צבי וחמיד שמיד אחר האנשוויץ עבר לשארש-פאטאק, א"כ בודאי שכבר כיהן כאב"ד שאראש-פאטאק בשנת תרכ"א, שכן הרה"ג ר' ברוך אברהם בינדיגער נתקבל כאב"ד האנשוויץ בשנת תרכ"א, צפירת תפארה עמ' סג). שם בשארש-פאטאק שימש ברבנות עד יום פטירתו (לדור ודור, לר' יודא מאיר הלוי גראס, משארש-פאטאק - ברוקלין).

בשנת תרמ"א לערך רצו לקבלו כאב"ד הומנא, אבל לא איתרחש מילתא היות שע"י השתדלות החתן סופר (שלא ידע שכבר רצו הקהילה באא"ז) נבחר הערוגת הבשם לאבד"ק דשם, ואח"כ כשנתוודע להחתן סופר כתב לו איגרות שלומים שלא יהא עליו שום תערומות, שכן שלא בכוונה נעשתה הדבר (ספר דרך חיים עמ' פ"ו. מכתבו של החתן סופר לאא"ז נכתב ה' לסדר למען ייטב לך והארכת ימים (- כי תצא) תרמ"א, הרי שהמעשה היה מלפני כן. אבל ההתרת הוראה שקיבל הערוגת הבשם מהחתן סופר נחתם בשנת "כברכת" שהוא שנת תרמ"ב).

המלחמה נגד המתחדשים ריפאר"ם

אא"ז היה בין הרבנים ששלחו חתימתם, על הפסק בית דין ועל התקנות שנעשו בעיר מיהאלאוויטץ ביום י' כסלו ג' וישלח תרכ"ו.

כן היה ציר בהקאנגר"ס של היהדות בהונגריה, שנבחר לנציג העיר שאראש-פאטאק. והיה בין הנ"ו נציגים, צירי היראים, שעזבו את האולם הקאנגר"ס בכ"ב-כ"ג שבט תרכ"ט, לאור קריאת הרה"ג ר' חיים סופר ז"ל "מי לה' אלי סורו נא מעל אהלי הרשעים האלה", ושחתמו על המכתב שנשלח לשר ההשכלה ביום ה' אדר תרכ"ט (זכור ימות עולם, (ח"א מאמר כ' אות ט' 3), חתימתו על המכתב אשר נכתב בשפת גרמנית (Jiaiae Bayern', ועיין בספר לוח אר"ש (אגודת רבני שלאוואקייא, מחברת ב', טירנויא,

ת"רפ"ה) עמ' ז' שכתב שא"ז היו בין הרבנים שכוונתם היה רק שלא יכופו הריפארמע"ר את האורטודוקסים, אבל לא באו להפריד בין הדבקים, ועיי"ש כל הרשימה של הרבנים). ביום ג' לסדר מטות מסעי כ"ו תמוז תרל"ו, חתם א"ז עם עוד רבנים, על קול קורא, לחזק את מה שאסרו בעל פה בהאסיפת הרבנים דשנת תרכ"ט, שלא לסמוך כלל על תלמידי הרבנים-סעמינאר, ושחיתתם הוא נבילה, ואין לסמוך כלל על הוראתם, ואין להם לשרת לפני עם ה' (צילום הקול קורא בזכור ימות עולם ח"א צילום מס' 27-28).

ביום ג' טבת א' ויגש שנת תרמ"ב, יצא מכתב מהרה"ג ר' אהרן קוטנא זצ"ל אבד"ק אייזענשטאט, שהחיוב מוטל על כל בר ישראל לבחור בראשי הקהילה החרדים לדבר ה' כדי שלא יוכלו המינים והאפיקורסים להתערב בעניני הקהילה, ולא יאמר אדם שמה לי להתעסק בעניני הקהילה, שכן אם יעשו הראשי הקהילה שלא כדרך התורה הרי הקולר תלוי באלו שלא עוכבו בעדם שלא יקבלו המשרה, וא"ז חתם על הקול קורא ביחד עם עוד פ"ה רבני הונגריה (נדפס במחזיקי הדת מיום ה' לסדר נצבים וילך כ"ג אלול שנת תרמ"ב).

הרבצת תורה

עסק בתורה יומם ולילה (החתן סופר, דרך חיים עמוד פ"ז), הרביץ תורה לתלמידים רבים (תאנ"ה ואנ"ה ו' ע"ב), [ובראשית ההנהגה בהעיר שאראש-פאטאק, בשנת תרכ"ו, החזיק ישיבה של כעשרים בחורים (מרשימת הג"ר עזריאל הילדסהיימר ב'איזערעליט' גליון נ' [משנת 865' למספרם], ומשם לעלי זכרון' עלה ה' עמ' לא)].

מבין תלמידיו ידוע לנו רק מוהר"ר דוב בער עהרמאן מק"ק קליינווארדיין, בעמח"ס דברים ערבים (ב"ח), פאר וכבוד, וזכרנו לחיים, ור' אברהם קאטה מק"ק פוטנאק, שהעתיק חידושי תורת רבו לתוך פנקסו.

היה בידידות עם גדולי דורו, והתכתב עמהם בד"ת, ונשאר לנו תשובות ששלחו לו על שאלותיו בכמה ספרים, ראה אבני צדק יר"ד סי' קל"ו, בינת יששכר חו"מ סימן ד', בית שערים או"ח סי' רצ"א, יד יצחק ח"א סימן ל"ב, ל"ג, ס"ג, צ"ד, ק', ק"א, ח"ב סי' קמ"ז, יהודה יעלה או"ח סי' קנ"ב, קע"ה, קע"ט, יר"ד סי' פ"ה, קפ"ז, אבה"ע חו"מ סי' רס"ז, מהר"ם ברודא סי' י', פרי השדה ח"ג סי' ס', כתב סופר או"ח סי' צ"ב, אבה"ע סי' ל"ח, שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' רנ"ג. - הרב הגאון ר' אברהם יצחק גליק זצ"ל אבד"ק טאלטשאווא בעל היד יצחק, התבטא פעם עליו "הוא עשה אותי משיב" (מפי ר' אברהם מענדלאוויטש).

ביום י"ז ניסן א' דחול המועד פסח שנת תרל"ד נסתלק הרה"ג ר' ירמיהו לעוו בעל דברי ירמיהו זצ"ל, אבד"ק ווערבוי ולאח"כ ק"ק אוהעל, (בן הרה"ג ר' בנימין וואלף אבד"ק ווערבוי השערי תורה, רבו של א"ז), וא"ז השתתף במעמד הלוייה

שהתקיים בהעיר אוהעל, ונשאר שם ביחד אם עוד רבנים שבאזור ההוא כל הלילה, כדי לפעול אצל בנו הרה"ג ר' אלעזר לעוו ז"ל בעל פקודת אלעזר שיקבל עליו את הרבנות, ואכן לאחר שהפצירו בו מאוד, ונדדה שנתם כמעט כל הלילה, נעתר להם לקבל את עול הרבנות. כפי שהובא בהקדמת בן ר' אלעזר הנ"ל לשו"ת פקודת אלעזר, הנקרא אמתחת בנימין: כאשר נפטר אביו הקדוש ז"ל נבחר מיד בהסכמת כולם לממלא מקומו, אבל לא רצה לקבל המשרה, כי הי' איש אמוד וגם ידע אשר סבל אביו הקדוש ז"ל באוהעל צער לרוב, אמת כי זקני הקדוש ז"ל גבר בגאון עוזו ובקדושתו, אולם צערו אותו עד אין קץ, ומטעם זה מאס ברבנות, אולם נהרי רוב גאוני וקדושי המדינה ז"ל על הלויה, והפצירו בו שיקבל המשרה, ונדדה שנתם כמעט כל הלילה, כי הי' נעורים עמו לדבר על לבו שיקבל הרבנות, גם ג' אנשים עמודי העיר נצבים עליו חוץ ממוקיריו ותלמידיו הלא המה הבד"צ הגאונים הצדיקים, ר' ישעי' קנאפלער ר' משה זיידענפעלד ור' מרדכי בערקאוויטש ז"ל בכו בכיה רבה שיקבל עליו, גם מורי בן משק ביתו הה"צ ר' יוסף קאהן משאל ז"ל בכה בלי הרף שיקבל, גם אחיו הצעיר דודי הצדיק הה"ג מו"ה פנחס זעליג ז"ל הפציר בו כ"כ זקני חמיו ז"ל ועולה על כולם אין לשער את אשר הרעישו עליו הגאונים הקדושים זי"ע מהם אשר נשאר בזכרוני, ר' שמעלקא [קליין] מסעלעש ר' חיים צבי מה"מ [מנהיימר אב"ד אונגוואר] ר' דוד דייטש [אב"ד יארמוט] ר' ליבוש יולעס משעבעש ר' יוסף צבי ווייס מערלוויא ר' אהרן פריעד [אב"ד ביסערמין] ר' דוד שיק [אב"ד טאקייא] ר' חיים סופר [אב"ד פעסט] ואחיו ר"נ [נפתלי סופר אב"ד פעטשי-ניידארף] ור' זוסמאן [סופר אב"ד פאקש] ר' פסח זינגער [אב"ד קירכדארף] ר' אהרן ביסטריץ [גרינברגר אב"ד מיהאלאוויץ] ר' אברהם יצחק גליק [אב"ד טאלטשווא] ר' עמרם בלום [אב"ד ה' מאדע] ר' ישעי' בייערן ר' שמואל [עהרנפעלד אב"ד מאטערסדארף] ור' שאול ערנ"פ [-עהרנפעלד אב"ד סיקסא] ר' מאיר טרעביטש ור' ליבוש ליפשיטץ [אב"ד סאנטוב] ועוד הרבה ז"ל, ... אמנם הגאונים הקדושים זי"ע הפצירו בו עד רום השמים, ויט שכמו לסבול עול הרבנות.

כנראה שהיה לו חידושי תורה בכתב יד, אבל לא זכינו לאורם. ראה בספר אלף כתב: פי' הגאון ר' ישעי' בייער אבדק"ק פאטאק ז"ל בכת"י, ושוב: פי' הג' ר' ישעי' פאטאק ז"ל בכתביו.

הסתופף בצל הרה"ק ר' צבי הירש מליסקא זצ"ל בעל אך פרי תבואה, ולבש בשב"ק כובע חסידי (הנקרא שטריימע"ל) (דו"ז הרה"ח ר' מאיר רפאל בייער, בשם הרה"ק ר' יואל טייטלבוים זצ"ל אב"ד סאטמאר).

על ערש דוי

היה אדם חלוש (דו"ז הרה"ח ר' מאיר רפאל בייער), וכבר בשנת תרל"א בהיותו בן מ"ב שנים כתב רבו הכתב סופר אל תלמידו ר' זוסמאן סופר הנ"ל, שאא"ז הנה הוא

חולה וצריך רפואה (זכור לאברהם, מכתבי הכתב סופר, מכתב ל'). והיה עוסק בתורה ויראה מתוך היסורים (אגרא דהספידא עמ' נ"ח, מבי"ט פרשת ויחי), ומפני חולשתו היה דרכו לילך ולטייל מחוץ לעיר, ביחד עם בתו חנה פראדל, ושם מאחורי הבתים למד גמרא בקול רם, ושמעה בתו את לימודו עד שנעשתה מזה אשה מלומדת (ד"ז הרה"ח ר' מאיר רפאל בייער, וש"ב הרב שלום מענדלאוויטש אבד"ק חוליוב).

אשכנתא דרבי

מצאנו שבקיץ תרמ"ה שהה במעיינות המרפא קארלסבאד (הסכמת הקונטרס קול על המים).

בהעיר שאראש-פאטאק לא רצו אנשי הקהילה להסיק את המקוה בכל יום, כ"א פעם אחת בשבוע בערב שבת, ומ"מ הלך בהמקוה בכל יום ויום (ד"ז הרה"ח ר' מאיר רפאל בייער). וכאשר נחלה בהמחלה אשר ימות בו, מחלה הנקרא לונגע"ן אנצינדונ"ג, אמר לו הרופא שלא ילך למקוה, באשר הליכה למקוה יזיק לו לחיותו, וע"ז ענה להרופא 'אם כן למה לי חיים', ונגד צווי הרופא הלך למקוה, ובכן נתסכן ונפטר רח"ל (מאא"ז בשם אביו, וכן שמעתי מר' ישעי' ראזנבערג (בן ר' חזקי' פייבול, בן הרבנית חנה פראדל) שהרופא אמר לאא"ז 'הער ראבינער עס איז איין לעבענס געפאר', ואא"ז ענוהו 'הער דאקטאר אן קיין מקוה איז וואס איז דער לעבען', כלומר מה לי שהוא סכנה לחיותי הלא בלא מקוה אינו חיים כלל).

נסתלק בדמי ימיו (מבי"ט פרשת ויחי), עוד לא הגיע לימי הזקנה בעודו באבו נקטף (תאנ"ה ואנ"ה ו' ע"ב), בהיותו בן נ"ו שנה בלבד (ראה עוד למעלה אודות שנת לידתו), ביום כ"ח כסליו שנת תרמ"ו, בשאראש-פאטאק (מאטריקל שם), ושם מנו"כ (החתם סופר ותלמידיו עמ' תקט. ד"ז ר' מאיר רפאל שמע מכמה אנשים (וביניהם אבד"ק באניהאד) שראו את מצבתו גם לאחר השואה, אבל ש"ב ר' אברהם מענדלאוויטש חיפש שם כמה שעות ולא מצאו). ואם הי' בחיים חיותו הי' משמש ובא כאחד מן הגאונים, ולא זכה להכניס אפ"י אחד מבניו תחת החופה (תאנ"ה ואנ"ה ו' ע"ב).

[בנוגע ליום פטירתו, כן הוא בהקדמת הספר מכתב לחזקיהו, שנכתב ע"י הרב יוסף יוזפא ראזנבערג (בן ר' חזקיהו פייבל בן ר' זאב וואלף ראזנבערג), שנפטר ביום כ"ח כסלו. אבל כששאלתי את פיו לא זכר מקור הדברים. והנה ד"ז ר' מאיר רפאל בייער אמר לי ששמע מר' חזקיהו פייבל ראזנבערג אבד"ק דעברעצין, שאא"ז ר' ישעי' והרבנית נסתלקו אחד בנר ד' של חנוכה ואחד בנר ה' של חנוכה, וא"כ אפשר שפעם זכר ר' חזקיהו שר' ישעי' הוא אותו שנסתלק בכ"ח כסלו. יש לציין שבמאטריקל של העיר שאראש-פאטאק כתוב שנסתלק 06-Dec-885 שהוא כ"ח כסלו, (אבל אפשר שנסתלק בלילה וא"כ נסתלק בכ"ט כסלו). והנה מהספר תאנ"ה ואנ"ה נראה שנסתלק לאחר י"א טבת, שכן מספיד את פטירת ר' יואל רעכניץ אב"ד דק"ק פאקש, וכתב, ואחריו נפטר ידידי הגאון החר"ף ובקי המפורסם מר"ה ישעיה בייערן אב"ד דק"ק שאראש פאטאק, הרי שנסתלק אחר ר' יואל רעכניץ

(אונגאר) אב"ד פאקש. ובספר מלאה קטורת לחתנו (של ר' יואל הנ"ל) ר' זוסמאן סופר ז"ל, דרוש ל', כתב שחותנו נסתלק בי"א טבת תרמ"ו, הרי שאא"ז שנסתלק אחר ר' יואל רעכניץ נסתלק אחר י"א טבת. אבל אפשר שהגיע אליו השמועה מאוחר, או שלא דק בלשונו, ואין כוונתו בסדר שנסתלקו. ובנוגע לשנת פטירתו תרמ"ו, כן הוא במאטריקל הנ"ל, וכן בשער הספר תאנ"ה ואנ"ה, ובתוך ההספד במעטה נפתלי. וטעות מש"כ בשה"ג לארץ הגר ששל"ח בשנת תרמ"ה, וכן מש"כ בספר לדור דור שנסתלק בשנת תרמ"ח].

ספדוהו גדולי הרבנים שבדרו, וקוננו על החלל שהשאיר במותו, ונשאר שמונה הספדים בין הספרים הנדפסים: ליקוטי חבר בן חיים, אגרא דהספידא, שבט מיהודה, מב"ט, תאנ"ה ואנ"ה, מעטה נפתלי, זכרון מנחם, מלאה קטורת. יש לציין שלא מצאנו שום אחד שספדוהו לו לבדו, חוץ מהספר 'זכרון מנחם' (וכפי הנראה גם הזכרון מנחם לא ספדוהו לפני מטתו אלא ככלות השבעה, שכן כפי הנראה נאמרה ההספד בפרשת ויחי ואא"ז נסתלק ביום א' לסדר ויגש), אלא צרפוהו עם שאר צדיקים שנפטרו בתקופה ההוא, או בדרשת ז' אדר. וגם בלקוטי חבר בן חיים אשר היה גיסו לא מצאנו שספדוהו לפני מיטתו. ואפשר משום שנסתלק בימי חנוכה, לכן לא ספדוהו לפני מיטתו, כמ"ש בהלכה.

גדולים צדיקים במיתתם, מקום מנוחתו נהפכה למקום ישועות, וגם הנכרים כשנצרכו לישועה פנו להתפלל שם (מפי הרב שלום מענדלאוויטש אבד"ק חוליוב).

את ביתו אחרי

בנו ר' יצחק חיים (נקרא על שם חותנו, מפי ר' אברהם מענדלאוויטש), נולד בערך בשנת תרט"ז (כן הוא בהסענסאס שבן אא"ז 'יצחק' נולד בשנת 856 למספרם). אין לנו עוד ידיעות אודותיו.

בנו ר' משה דוב (בער), נולד בשאראש-פאטאק, ביום כ"ג כסלו תרכ"ה (כן הוא ברשימת הנולדים של העיר שאראש-פאטאק שנולד ב-22-Dec-864). נשא את האשה מרת פראדל (ממצבת בנם הב' אליעזר דוד ע"ה) בת הרב ר' אליעזר ניוואלדער, החתונה התקיימה בהעיר סערדעהעלי ביום ד' מרחשון שנת תר"נ (כן הוא בהמאטריקל של העיר סערדעהעלי, שחתונתם התקיימה ביום 889-Oct-29 למספרם, וצוין שם שאבי החתן הינו rabbi). היה מקובל (ע"פ עדות אא"ז, שהיה לאא"ז ר' ישעי' בן בשם 'משה' שהיה מקובל), וישב רוב היום בטלית ותפילין, נפטר ביום כ"ז טבת שנת תרפ"ו, ומנ"כ בפרעשבורג. וכה חרות על המצבה: פ"נ / אחד מהליכות עולם לו דומי' תהלה ושבח לו / מוהר"ר / משה דוב / המכונה בער / בן הה"ג ישעיהו ביער / זצ"ל / מה מאד מהרת לעזוב אותנו / שומרינו אבינו עטרת והוד חיינו / הוי ואבוי בקול בכי ונהי קוננו אם על בנים עליך / דוב דומם אוהליך הה! נפסק הוד קולך בתפילתך וברכותיך / ותיק וחסיד ועניו מאד, יושב בטלית ותפילין רוב היום,

אינך! / בגן עדן יהי מנוחתך, ומלך ביפיו תחזינה
עיניך / נפטר בש"ט כ"ז טבת תרפ"ו לפ"ק / ש"א
רבקה / תנצב"ה.

בתו מרת חנה פראדל (כנראה שקראה על שם אמו
מרת חנה וחמותו מרת פראדל), נולדה בשאר-אש-
פאטאק, בערך בשנת תרכ"ט (בהמאטריקל נרשם
שחתונתה התקיימה ב 14-Jul-1886, ושהכלה נולדה
בשאר-אש-פאטאק, והיא בת י"ז שנים). היתה אשה
מלומדת, שכן ליותה את אביה בטיוליו, שבו
עסק בתורה (מפי הרב שלום מענדלאוויטש אב"ד
חאליוב), נישאה להרה"ג ר' זאב וואלף ראזנבערג
זצ"ל, בן ר' יוסף יוזפא זצ"ל אב"ד פישפיק-לאדאן
זצ"ל בעמח"ס יד יוסף, שנעשה לימים ראבדק"ק
דעברעצין, השידוך היה עוד בחיי אא"ז, והחתונה
התקיימה בשאר-אש-פאטאק, לאחר פטירת אא"ז
(מפי ר' ישעיה ראזנבערג), ביום י"א תמוז שנת
תרמ"ו (מאטריקל כהנ"ל). נפטרה י"ב טבת שנת
תר"צ, ומנו"כ בדעברעצין. וכה נחרת על המצבה:
"פ"נ / האשה הצנועה מלומדת וצדקת / שלימה
במעלות ומדות תרומות / עטרת בעלה נזר בניה
ובנותיה / יהללו בשערים מעשיה מ' / חנה
פראדל ע"ה / בת הגאון המנוח המפורסים /
מר"ה ישעיה בייערן זצ"ל"ה / אבדק"ק
שאר-אש-פאטאק יע"א / אשת הרב מו"ה זאב

וואלף ראזנבערג נ"י / דיין דק"ק יראים דעברעצין יע"א / נפטרה והובאה לקבורה
י"ב טבת שנת תר"ץ / ת' נ' צ' ב' ה' / חלקה בחיים אשת נעורים / נוטרת עדרה
העטופים והקשורים / היא טיפחה אותם בתורה ויראה שזורים / פה יבקשוה
ימצאוה בגן הקבורים / רינה שא נא אמנו הלא בפך שגורים / אל תעזבנו! שואגים
ככפירים / דבר נא באזני אבותינו האדירים / לחנן פני אל להחיש להתיר אסורים /
עמדי לקץ ימין המועך הנך שוכב לאבותיך ו... מ... - בעלה ר' זאב וואלף נפטר ב'
דר"ח אייר שנת תשי"ב ומנו"כ בדעברעצין. וכה נחרת על מצבתו: "פ"נ / הרב הגאון
הצדיק וכו' קקש"ת / מו"ה זאב וואלף זצ"ל / ראב"ד דקה"י / בן הגאון הצדיק פאר
הדור וכו' קקש"ת / מו"ה יוסף יוזפא זצ"ל / ראזנבערג / זקן שקנה חכמה, זיכה
נפשו במדה מרובה, זכה לדידי' ולאחריו / אב לתורה ולתעודה, אבי העדה, אב

לנכבד ולנקלה / בן גדולי הדעת, בן פורת ליוסף צדיקא, בן ונכד למאורי הגולה / ותיק ונאמן, מעודו לא פנה אל רהבים, בתורת ה' משים לילות כימים / אביר הרועים, חכו ממתקים, מימיו מתוקים, תורתו עלי קונטרסים רבים חרותים / למד ולימד, פעלים לתורה ברבים קיבץ, .."ן שנים בעדתו טהרה הרביץ / פנה הודינו באבדן מבחר גברינו, נפלה תפארת עדתו לא נמצא תמורתו / נא באהבתו אותנו, יעורר רחמים עלינו, שימהר השם לגאלינו / נפטר בש"ט ב' דר"ח אייר ה'תשב"י / ושם אמו הרבנית מ' ברכה יוטא ע"ה / ת' נ' צ' ב' ה" . (כל מה שכתבתי על בת אא"ז הוא מספר גבורות יצחק, דרוש וחדווש, גני שושנים עמוד ע"ט).

בנו אא"ז ר' בן ציון, נולד בשאראש-פאטאק, ב"ז ניסן תרל"ב (כן הוא בהמאטריקל של שאראש-פאטאק שנולד ב-25-Apr-872), וכיון שהיה קטן

כשמת אביו נתגדל אצל דודו ר' חזקיה פייבל פלויט זצ"ל אבד"ק שוראן, בעל ליקוטי חבר בן חיים (ע"פ עדות אא"ז). נשא את האשה מרת בלומא שנולדה ביום כ"ח שבט שנת תרכ"ח (מכתבי דו"ז יוסף בייער שנולדה ביום 21 פברואר 868), בת

הרה"ג ר' אברהם דוב זינגער אבד"ק מאדערן (ע"פ עדות אא"ז. נפטר כ"ז אלול תרס"ה, בהיותו בן ע"ב, ושם אמו רעזל, כן הוא בכתבי העיר שם) והרבנית גיטל חיה (נולדה בפעזינג, לבית פוקס, ודרה בפרעשבורג לפני חתונתה, כ"ז שמעתי מר' בעריש וועבער מרשימת העיר). החתונה התקיימה ב"ב מנחם אב שנת תרנ"ו בהעיר מאדערן (כן הוא

רבי זאב וואלף ראזענבערג
מימינו רבי שלמה צבי הכהן
שטראסער אבי"ד דעברעצין

בכתבי העיר שהחתונה התקיימה ב-22 July 896 למספרם, ושם נרשם שהחתן נולד בשאראש-פאטאק ועד להחתונה היה גר בדעברעצין, כנראה אצל אחותו וגיסו ר' זאב וואלף ראזנבערג, מר' בעריש וועבער). דרו בעיר פרעשבורג יצ"ו (ע"פ עדות אא"ז, וכן מצאנו שבניהם שנולדו להם נרשמו במטריקעל בפרעשבורג). הובלו לאוישוויץ ביום י"ז מנחם אב (ע"פ עדות אא"ז, וביום זה נהג אא"ז ר' ניסן את היא"צ, שלא ידעו באיזה יום נהרגו רח"ל) בשנת תש"ב (כן נראה, הגם שהובילו מפרעבורג בשנת ת"ש ובשנת תש"ב, אבל אא"ז אמר שאביו ר' בן ציון היה בן שבעים כשהובל לאוישוויץ, מפי דר"ז ר' מאיר רפאל בייער), השם ינקום דמם.

הנה עד כאן רשמתי רישומים קצרים מתוך תולדותיו של זקיני, עד כמה דמטי לידי, ומדברי תורתו אין לנו כ"א מעט מזעיר ממה שנלקט מתוך ספרים, ואלו הם: אבני המקום, אבן הראשה אות נ"ב; בית אברהם, והוא חלק ה' מהספר אהל מועד, עמוד ג', אות ח'; דמשק אליעזר, חזון ישעי', פרשת ראה; אלף כתב אות תקפ"ט, תשי"ט, תת"ה; המקנה כלל ט"ו פרט ל"ד, כלל י"ט פרט ו', כלל נ' פרט ד' (כל הנ"ל כבר הדפסתי בקובץ זרע יעקב, קובץ ל"ג, אלול תשע"ג). כן נדפס שאלה בהיתר עגונה, בכתב ידו ששלחו להשואל ומשיב (קובץ כרם שלמה (באבוב) כסלו-טבת תשנ"ה, שנה י"ח קונטרס ב'), וכן יש פנקס מתוך שיעוריו שנכתב ע"י תלמידו ר' אברהם קאטה מק"ק פוטנאק.

בקשתי מלפני המעיינים החשובים שאם יש להם איזהו הוספה על האמור, להודיענו כדי שאוכל לצרפו לרשימת תולדותיו כאשר יודפס הספר מדברי תורתו. וכן מי שיש לו איזהו ידיעה מדברי תורתו שבנדפס או בכתב יד יודיענו כדי שנוכל לצרפו לשאר החידושי תורה משמו. מוכנים אנו לשלוח לכל מי שירצה את הדברי תורה משמו, ויהיו שפתותיו דובבות.

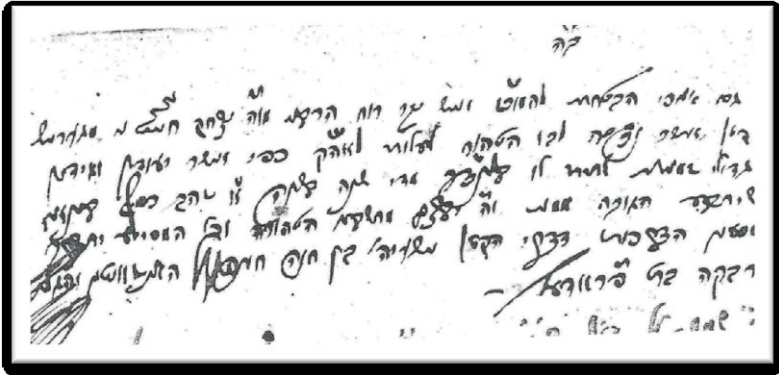
הרב ניסן ווייס – מאנסי נ.י.

*

בשולי הדברים:

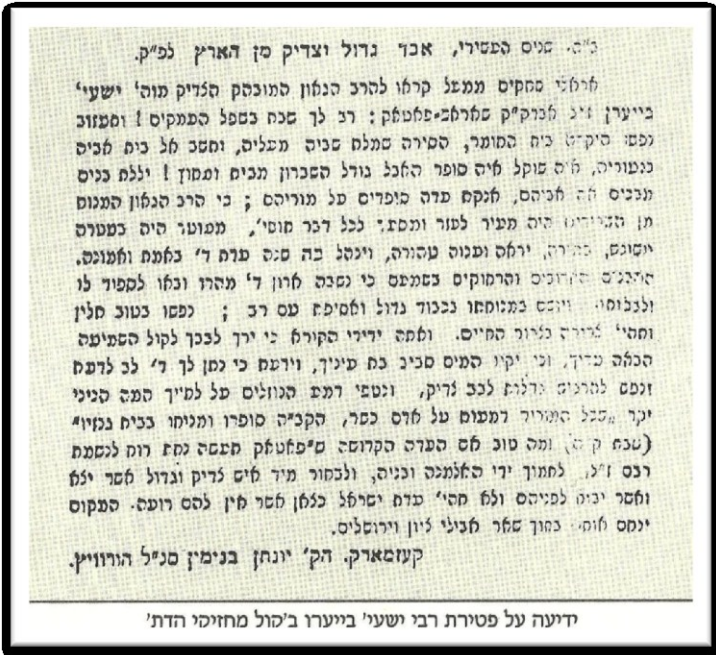
בפנקסו של רבי יצחק חיים גליקזאהן מקיש-גערעש שעלה לארה"ק בשנת תר"ז, מצאנו כמה שורות מרבי ישעי' בייערן, לתומכו בעת מגוריו בארה"ק:

ב"ה גם אנכי הבטחתי להמוכ"ז איש יקר רוח הרבני מו"ה יצחק חיים נ"י מגערעש קטן אשר נדבה לבו הטהור לעלות לאה"ק כפי אשר יעידון ויגידון גדולי זמנינו לתת לו בלנד"ר מדי שנה בשנה א' זהב כסף בתנאי שיתבע הגובה ממני וה' יבצע מחשבתו הטהורה וכל המסייע יתברך ממעון הברכות. דברי הקטן ישעיה' בן חנה חופ"ק האנשוויטץ והגליל – רבקה בת פראדעל -

ידיעה על פטירתו פורסמה ב'קול מחזיקי הדת', ראה צילום כאן. כן מצאנו ידיעה בעתון 'ידישע פרעסע' שיצא לאור בברלין בשנת תרמ"ו: 'בד' דחנוכה נפטר רבה של שאראשפאטאק רבי ישעי' בייער. בהלווייתו השתתפו הרבנים של אויהעל, טאקאיי, szezenis [אולי סעטשען], chisko [אולי סיקסא], גאלסעטש [טשעטשאוויץ], נירעדהאזא.

בנוגע לצאצאיו, ראה בדרשות 'עטרת עקיבא' (בני ברק תשס"ה) עמ' תטז, על רבי צבי בייערן בהאנשוויץ וצאצאיו (ביניהם בנו רבי בניציון בייערן), ושם שיערנו שאולי הוא בנו של רבי ישעי' בייערן. או אולי הוא אחיו של רבי ישעי'.

ידיעה על פטירת רבי ישעי' בייערן ב'קול מחזיקי הדת'

מפנקס הקהלה בראב

כהמשך למאמרנו על רבי אברהם שיק בעלה 7, לפנינו 'כתב ההכתרה' של רבנות ראב לרבי אברהם שיק, מיום כ"ח מנ"א תקס"ג. הועתק מ"פנקס קהלת ראב" (עמ' 27-28) הנמצא בבית הספרים הלאומי בירושלים מס' F 75026. לפי הכתב כיהן לפני כן בק"ק קאלאדי שבמדינת פיהם, ואולי אחרי שעבר לראב, עלה חתנו רבי ליפמאן שארגער למלאות את מקומו ברבנות ק"ק קאלאדי. [כן נמצא ב'פנקס הקהלה' כתב הכתרה מיום ג' פר' לך לך תקצ"א להגה"ק רבי אליעזר שטראסער זצ"ל שכיהן בק"ק ראב זמן קצר אחרי פטירת רבי אברהם שיק]. כן הועתק פסק-דין (היחיד הנמצא בפנקס, עמ' 36) מרבי אברהם שיק, יחד עם רבי מאיר פאל אב"ד טעט הסמוכה, ורבי הרש שוסבורג דיין בראב.

עמרם בנימין וידר – בני ברק

כתב ההכתרה לרבי אברהם שיק

בהתנדב עם ה' אלה פה קהלתינו יע"א, לחדש הממלכה ולהחזיר עטרת תפארת הרבנות דקהלתינו ליושנה ולהתקבל עליהם רב ומורה ואב"ד לעדתינו הישרים והתמימים יצ"ו, אשר יצא ויבוא לפניהם בצבא.

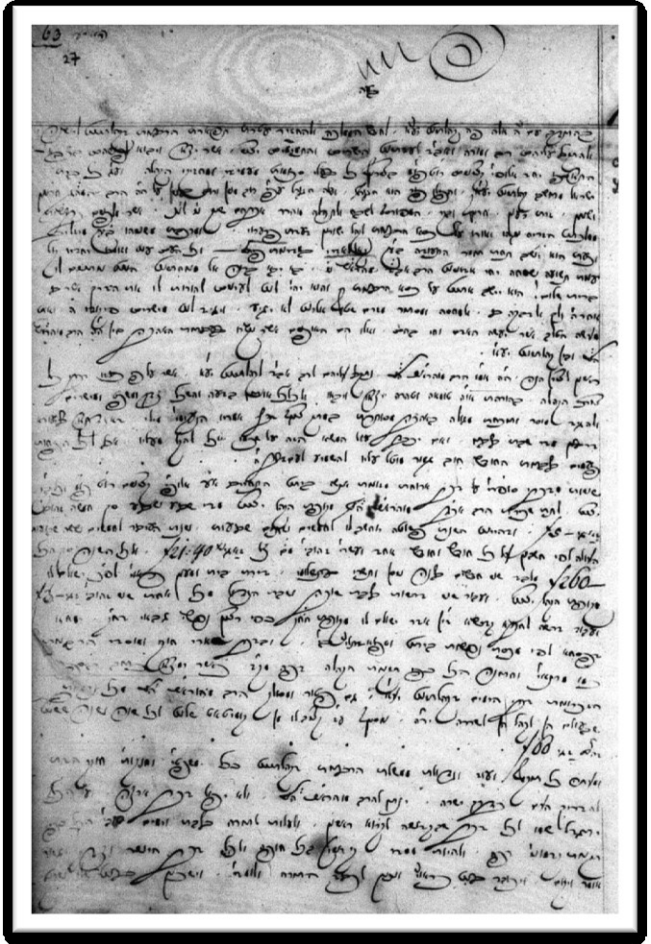
התאספו יחד אלופי קצינים רו"ט פל"מ [=ראשים וטובים, פרנסים ומנהיגים] בצירוף כל בעלי [ה]סכמות מעמידי ומחזיקי הקהלה וע"ג כל בית ישראל מתושבי קהלתינו יע"א, והפילו פור הוא הגורל, ועלה הגורל עפ"י רוב מנין ורוב בנין על ה"ה הרב המה"ג חרוץ ושנון, זית רענון, חריף ובקי, המפורסם לשבח ולתהלה מוהר"ר אברהם שיק נ"י ל"ע [=נרו יאיר לעולמי עד], אשר מלפנים בראשית ממלכתו הזריח נגהו ואורו עלי כסא הרבנות לקהל ישורון דעדת פוערו, ומרכבת משנהו בק"ק מיזליץ וכעת הוא יושב תחת תומר התעודה בק"ק קאללאדי במדינת פיהם – וכל העם ענו ואמרו יחדיו קול ענות תשועה שמחה יחי אדונינו הרב אב"ד מהרא"ש נ"י, בא יבא ברנה אל מנוחתנו, הננו מחכים לו ברית שלום! הוא יישב אתנו על כסא הרבנות והוא יהי לנו לעינים להורות לו את הדרך אשר בו אחר ה' נלך ולדבקה בו, ולמחסה ומסתור מזרם שטף אלינו לא יגיע, ויגיד לנו מישרים פיקודי ה' ואת מעשה הטוב אשר יעשה האדם וחי בהם, ואלה הם האופנים אשר נקשרו בעבותות האהבה בין ה"ה הרב מוהרא"ש הנ"ל ובין קהלתינו יע"א.

ראשון לציון הנה, ה"ה אמ"ו הרב מוהרא"ש הנ"ל נתקבל עליהם לרב אב"ד לקהלתינו יע"א אשר על פי כ... דברי כל צורכי הקהלה בהוראת או"ה [=איסור והיתר] טומאה וטהרה יצאו ויבאו ולכלכל אותנו בדעה והשכל צדק ומשפט ומישרים ולהגיד מוסר ותוכחת מגולה באהבה מסותרת במתק צוף דבש אמריו הנעימי' מילי דאגדתא בשיעורא דרבנן מדי שבת בשבתו ואם יכבד עול המשא הזה

על שכמו יוכל להקל מעליו אבל לכל הפחות פעמים בשבתות החודש חוב גמור מוטל עליו להשמיע לעם דבר ה'.

שניות מדברי סופרי' על דבר ארוחת מזונות אנשי ביתו התחייבו א"ע אלופי' קצינים רו"ט פו"מ וכל ב"ק [=בני קהלתינו] יצ"ו לתת שכיר[ו]ת הרב אב"ד מוהרא"ש הנ"ל מקופת הקהל יצ"ו מדי שבוע ושבוע סך חמשה זהובי' זאגי - F 5

ודהיינו השנת פשוטה יוחשב לו לחמשים ושתיים שבועות ושנת העיבור לחמשים ושישה שבועות העולה לפי חשבון על כל חודש וחודש אחד ועשרי' זהובי' מ"ם צ"ל זאגי' F 21:40 ולכל השנה סך הכל F 260 מלבד שני חדשים בשנה ניסן ותשרי בתשלומי דירת בית ומעון כראוי' לפ"כ [=לפי כבודו] ישולם לו מקופת הקהל יצ"ו, ועבור שני דרשות בשבת שובה ושבת הגדול מכל אחת שש זהובי' זגי F 3 ועבור דרשה לחברא קדישא זי"ן אדר ישולם לו מקופת הח"ק כפי רצון נפשי גבאי דח"ק, קמחא דפסחא לפי מכסת נפשות ביתו

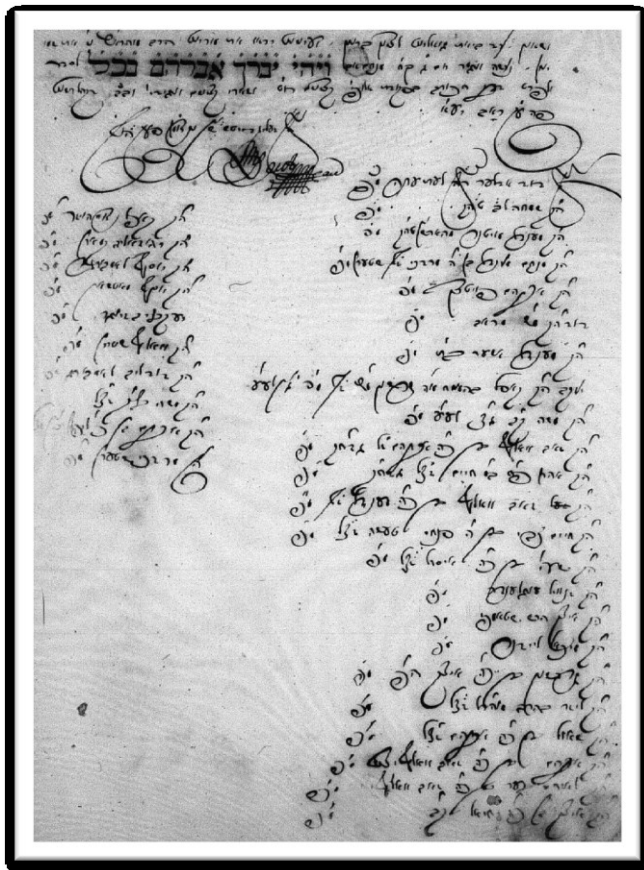

וטפלא דתלי' בי', ובדבר שארי חוקי ומוסדי הרבנות כמו מתנאי' וחתונה הכל כפי תקנות הקהלה דפה מק"ד [=מקדמת דנא] כאשר ימצא כתוב בספר הזכרונות דברי הימים דקהלתינו יע"א, גם פטור ומסולק הרב מוהרא"ש הנ"ל מכל נתינות שבעולם

הן לקהל הן לשררה יר"ה, נוסף ע"ז קצוב לו מן קומיטאט שלנו לכל שנה ושנה ששים זהו' זגי F. 60.

ומעתה כל תוקף ועוז וגדולת ממשלת הרבנות דקהלתינו ככל משפטי' וחוקות חוקי הדת להדריך העם בדרך ישרה, ינתן להרב מוהרא"ש הנ"ל ולא יפול דבר ארצה, ועל הכל יתגדל שמו לכל דבר שבקדושה לקראו ראשון, ולעלות לתורה בשבת וימים טובי' הכל כפי תקנות קדמוני' דפה, ולהיות מסדר קידושין בכל חופה ולכל דבר

היושר לצדק לגזור
אומר ויקום ויכובד
בנו כראוי' ונכון
לכבוד התורה ולומדי'
וישכון בנו שלו ושקול
ושאנן עד ביאת
גואלינו לציון ברנון,
ועינינו יראו את
מורינו הרב מוהרא"ש
נ"י את שמו ינון,
נעשה ונגמר יום ג'
ד"ח מנחם אב וי'ה'י'
י'ב'ר'ך' א'ב'ר'ה'ם'
ב'כ'ל' [=תקס"ג]
לסדר ולפרט. דברי
הכותב בפקודת
אלופי' קצינים רר"ט
ושארי קצינים ונגידי'
וב"ב דקהלתינו פה
ק"ק ראב יע"א

הק' זעליג דייטש ש"ץ
ונאמן פק"ק הנ"ל

הק' דוד אדלער רה"ק

[=ראש הקהל] לעת עתה, הק' שמחה ל"ב טה"ק [=טובי הקהל], הק' מענדל מויטנר מהארש"ץ טה"ק, הק' מנחם מענדל בן ה' מרדכי ז"ל שטערן, הק' אברהם פויטצן, דוד הק' מ"ש מראב, הק' מענדל אשער ב"ת, יעקב הק' קאפל בהמנוח מו"ה גרשון מ"ש ז"ל ג"ץ [=גבאי צדקה] לע"ע. הק' משה ק"ב ג"צ לע"ע, הק' זאב וואלף בן כ"ה אברהם ז"ל גדח"ק [=גבאי דחברא קדישא], הק' אהרן פ"ח ב"מ חיים זצ"ל גדח"ק,

הק' זאב וואלף בן כ"ה מענדל ז"ל, הק' חיים צבי בן ה' פנחס טעשה זצ"ל, הק' ישעי' בן כ"ה איסרל זצ"ל, הק' זנוויל ענגלענדר, הק' איצק הרש שטאמפי, הק' מיכאל לייזנר, הק' גרשון בן כ"ה איצק ה"פ, הק' ליזר בהרב מוהר"ל זצ"ל, הק' שאול בן כ"ה אברהם זצ"ל, הק' אברהם בן כ"ה זאב וואלף יצ"ו, הק' לאזר בער בן כ"ה זאב וואלף, הק' איצק בן כ"ה יחיאל ק"ב, הק' קאפל נאייהויזר, הק' יהודא ליב קמארן, הק' יוסף לאמבורגר, הק' יוסף מאטשאן, יעקב ליב זינגר, הק' וואלף שטיין, הק' דוד ליב לאמבורגר, הק' משה בש"ק זצ"ל, הק' אברהם בן כ' ליפמן כ"ץ זצ"ל, הק' מרדכי שטערן.

*

פס"ד מרבי אברהם שיק

העתק מפסק ב"ד אודות אותן אלף זהו' מעות יתמי המנוח ה' מיכאל לייזנר ז"ל על אודות דין ודברי' שנתהוו בין הק' ר' אברם וואלף ובין האלופי' קהל דהיינו הק' ר' יוסף ל"ב ר"ה [=ראש הקהל] יצ"ו והעומדי' אצלו התו' מו"ה זעליג מאאר והק' ר' יוסף שלעזינגער העומדי' בפקודת כל הקהל יצ"ו, הק' רא"ו [=רבי אברהם וואלף] תובע מה שהוציא על ההשתדלות דעס פרייא הויזירן געהן במקום שעולה לסך אחד עשר מאות וששי' זהו' זאגע F 1160 והאלופי' קהל הנ"ל העריכו טענותיהם נגדו לפנינו, ואחרי שקבלנו טענותיהם מערכה מול מערכה, ודקדקנו בדבר יצא מאתנו בתורת פס"ד גמור, להיות אף שלא נתברר הדבר שהק' רא"ו נתמנה ע"פ האלופי' קהל בעסק השתדלות הנ"ל, אעפ"כ עשה הכל בידיעתנו, לזאת אותן חמשה מעות זהו' שתפס משל קהל אין להוציא ממנו מספק, אך על אודות יתר תביעתו מסך F 660 אם ישבע הק' רא"ו בנק"ח [=בנקיטת חפץ] שכדבריו כן הוא שהוציא על ההשתדלות הנ"ל סך F 1160 מחוייבי' האלופי' קהל לשלם לו אותן F 660 וממילא נשמע שאם לא ישבע כנ"ל יפסיד המותר ממה שתפס, ואודות שתובע עוד היזק שלו מחמת עיכוב פרעון לא מצאנו ממש בטענתו. כל הנ"ל יצא מאתנו בתורת פס"ד גמור, אולם מחמת חומר שבועה התפשרו יחד הצדדי' הנ"ל בריצוי גמור על אופן המבואר להבא, דהיינו להיות שיש ביד הק' רא"ו עוד חמשה מאות זהו' מעות יתמי שקבל מן האשה מ' הענדל קאמארן ונתן עליהם ח"כ [=חילוף כתב] להאשה מ' הענדל הנ"ל קבלו עליהם האלופי' קהל יצ"ו אותן חמשה מאות זהו' מעות יתמי והאשה מ' הענדל תחזיר הח"כ להק' רא"ו, אך להיות שהתפשרו שאותן F 660 ישלמו האלופי' קהל יצ"ו להק' רא"ו במשך שתי שני' מהיום, ואם יקבלו האלופי' קהל יצ"ו עליהם אותן חמש מאות זהו' מעות יתמי צריכי' לשלם הרווחי' להיתומי' שעולה על משך שתי שני' לסך F 60 לזאת הסכימו יחד שינוכו אותן F 60 רווחי' מן אותן מאה וששי' זהו' שמחוייבי' האלופי' קהל לשלם לרא"ו, ואין על האלופי' קהל לשלם רק עוד מאה זהו' והריווח להם הק' רא"ו על אותן מאה זהו' משך חצי שנה

מהיום, נמצא אחרי כל הנ"ל אין על הק' רא"ו שום חוב ממעות יתמי ואין על האלופי' קהל שום תשלומין להק' רא"ו רק מאה זהו' במשך חצי שנה מהיום, ובזה נסתלקו כל הטענות ותביעות ונתבטלו כל הערעורין שבין האלופי' קהל יצ"ו ובין הק' רא"ו עד היום, ואין לאחד מהם על חבריו שום טענה ותביעה בעולם מחמת עסק הנ"ל רק הם פטורין ומסולקין זה מזה מכל מה שהפה יוכל לדבר, ואין בתביעה של א' מהם נגד חבריו שום ממשות הן בד"י [=בדת יהודית] והן בדא"ה [=בדיני אומות העולם], גם מהיום והלאה אין רשות להק' רא"ו להוציא על עסק הנ"ל בלתי רשות האלופי' קהל יצ"ו דהיינו בכח והרשאה מוספקת, ואם לאו מה שהוציא הוציא ואין בתביעתו כלום. כל הנ"ל נעשה בריצוי גמור בפנינו ב"ד ח"מ וקבלו עליהם הצדדי' הנ"ל לאשר ולקיים כל הנ"ל פה ראב אור ליום ה' ט"ז חשון פש"ד [=תק"פ] לפ"ק.

הק' אברהם שיק

הק' מאיר פאל חונה בק"ק טעט יע"א

הק' הרש שוסבורג דיין בק"ק ראב

הרב יהודה אריה טעסלער - אנטווערפערן

הרה"ח ר' חיים מרדכי ב"ר נחום שווארץ ז"ל מסיגעט

זקנינו ר' שלום יוסף טעסלער ז"ל עזב בסביבות שנת תרצ"ה את עיר לידתו מונקאטש בגלל פחדו שלא יגוייס לצבא הטשעכי, והגיע ללונדון. באותן הימים עדיין היה מצב הרוחני בקהילת לונדון בשפל המצב, רחוק מהשגות בן עיר המעטירה מונקאטש. בכדי לחזקו כתב לו אז דודו מצד אמו, הרה"ח ר' יהושע הלוי הורוויץ הי"ד משגיח בשיבת 'דרכי תשובה', מכתב חיזוק. בין הדברים הזכיר שבל ישכח מקור מחצבתו, ופירט שהרבנית בזיווג שני של הגה"ק ר' יצחק אייזיק מקאליב זי"ע היתה ממשפחתינו.

והנה זאת מפורסם שמדובר מהרבנית מרת זיסל ע"ה שבזיו"ר היתה זוגתו של הרה"ח המפורסם 'נוטר הברית' ר' מרדכי צבי שווארץ ז"ל מטערצאל, אשר מצאצאיהם נמנים משפחות חשובות, ביניהם משפחת שווארץ הכהנים מצד נכדם הגאון בעל ה'קול אריה' זי"ע.

במשך כמה שנים חקרנו לברר הקשר, ולאחרונה נתברר הדבר, ואולי יש מהקוראים היכולים להוסיף עוד.

השערתינו [שהוברר כנכון] שהקשר מצד אמה של זקנינו, האשה מרת מירל טעסלער הי"ד בת מרת יענטא זיסעל מערמעלשטיין ז"ל, שהיתה בתה של ר' מרדכי

שווארץ ע"ה, מחסידי סיגעט. אמנם אף לאחר החקירה לא זכינו לברר הדבר. לפני כשנתיים לאחר תיקון בית החיים בישוב קאשעלי (ע"י חוסט) נמצא מצבת זקנתינו הנ"ל, ואז נתברר ששם המלא של אביה היה 'חיים מרדכי' (ולא רק 'מרדכי' כפי שחשבנו עד אז). השאלה בן מי היה ר' חיים מרדכי שווארץ דנן?

והנה, להרה"ח המפורסם ר' מרדכי צבי שווארץ ז"ל מטערצאל ידוע אודות ג' בנים.

(א) הרה"ח ר' אברהם ליב שווארץ ז"ל שנלב"ע בצעירותו.

(ב) הרה"ח ר' אהרן שווארץ מפאטאק ז"ל.

(ג) הרה"ח ר' נחום שווארץ מווראנוב ז"ל.

כמו כן ידוע אודות בתו מרת הענדיל אשת הרה"ח ר' פנחס זעליג הכהן שווארץ ז"ל ואמה של הגאון המפורסם בעל ה'קול אריה' זצ"ל.

לר' אברהם ליב ידוע שהיה לו בן בשם ר' 'מרדכי צבי', והוא היה חתן אצל דודו ר' אהרן. גם לר' אהרן היה לו בן מפורסם ר' 'מרדכי צבי' מסירטה. בנוגע להאח שלישי ידוע אודות בנו הרה"ח המפורסם ר' יצחק אהרן ז"ל שר"ב שהיה מראשי השוחטים בסיגעט ובסוף ימיו עלה לארה"ק (נלב"ע שם י"א אדר תר"ף ומנו"כ במרומי הר הזתים) בהשאירו אחריו משפחה עניפה חסידים מופלגים וגדולי תורה.

ובכן השאלה האם היה אולי לר' נחום שווארץ מווראנוב עוד בן בשם ר' 'חיים מרדכי'? לאחר החקירה נתברר ממכתב שכתב ר' יצחק אהרן הנ"ל שאכן נכון הדבר, בהיותו פורס בשלום 'בני וחתני אחי ר' חיים מרדכי ז"ל' (נדפס בספר 'שיח זקנים'). גם עולין הדברים עם רשימת תורמי מעות קדימה לספר 'הישר והטוב (ליסקא)' נזכר אצל עיר סיגעט ר' חיים מרדכי בר"נ. עם ידיעות אלו המשכנו לחקור במאטריקל דעיר סיגעט, והובררו כמה פרטים חשובים כמפורטים להלן.

*

ר' חיים מרדכי נולד ככל הנראה בעיר 'ווראנוב' בסביבות שנת תק"צ, להרה"ח ר' נחום שווארץ ז"ל. ר' נחום עבר עם השנים לעיר סיגעט ונפטר ביום י"ד טבת ושם מנו"כ. ביום י"ד אב שנת תרט"ו (למספ' 29 יולי) נזכר בסיגעט פטירת האשה הנשואה מרת רבקה לאה שווארץ בת 45 שנה מווראנוב.

שם זוגתו של ר' חיים מרדכי היתה האשה מרת דבורה ע"ה. היו מתושבי סיגעט ונמצא במאטריקל כמה מלידות צאצאיהם.

מקובל במשפחתנו שר' חיים מרדכי שווארץ ז"ל השתקע בסוף ימיו בארה"ק. בשנת תרנ"ה עדיין נזכר כסנדק אצל לידת נכדו בסיגעט. בשנת תרס"ה כבר נקרא נכדו אחריו. לעת עתה לא זכינו למצוא מצבתו, לא בהר הזיתים ולא בצפת. גם לא מצאנו שום פרטים אודות זוגתו מרת דבורה ע"ה. - מצאצאיהם:

א. בתם מרת **עטיא** ע"ה נולדה ביום ב' כסלו תר"ד. אין לנו ידיעות נוספות עליה.

ב. בתם מרת **יענטא זיסעל** ע"ה. נולדה ככל הנראה בסביבות שנת תרט"ו. בשנת תרכ"ט לערך נישאה עם בעלה הרה"ח ר' **משה (ב"ר אברהם) הלוי מערמעלשטיין** ז"ל יליד מונקאטש. בשנת תר"ל נרשם בסיגעט לידת בנם הילד **אברהם אבא** ז"ל אך נפטר בעודו ילד צעיר ר"ל. זקינו של הילד נרשם על הלידה.

בסביבות שנת תרל"ה עברו לישוב קאשעלי ע"י חוסט, כשנתקבל ר' משה ז"ל לשמש כשו"ב ומו"ק, ונשאר על משמרתו משך חמישים שנה עד סוף ימיו. מרת יענטא זיסעל נפטרה ביום ט"ז אלול תרע"ה ומנו"כ בקאשעלי. על מצבתה נחרת: "פ"נ / אשה צנועה ויקרה / יראת ד' בכל דרכיה / מ' **יענטע זיסעל** בת / מו"ה **חיים מרדכי** ז"ל / נפטרה בש"ט ט"ז אלול תרע"ה לפ"ק".

מצאצאיהם: בתם מרת האדוה רבקה אשת הרה"ח ר' יהושע הלוי הורוויץ הי"ד משגיח בישיבת 'דרכי תשובה' מונקאטש (נעקדה"ש בלי זש"ק), ובתם מרת מירל הי"ד ממונקאטש אשת ר' זאב טעסלער ז"ל שנעדר במלחמת עולם הראשונה בהשאירו אחריו יתומים צעירים.

ג. בנם ר' **מאיר שווארץ** ז"ל מסיגעט נולד ביום ה' אדר א' תרט"ז. זוגתו מרת **מרים דבורה** בת ר' מרדכי הלוי חזן ז"ל. נפטר ר"ח שבט תרפ"ה ומנו"כ בסיגעט. מצאצאיהם: בתם מרת מלכה הי"ד אשת ר' אברהם קעסלער הי"ד מראצפערט.

ד. בנם ר' **אלי שווארטץ** ז"ל מסיגעט נולד תר"ז. זוגתו מרת **פערל** ע"ה בת ר' יעקב יצחק ראפפורט ז"ל משאראשפאטאק. מנו"כ על יד אחיו ר' מאיר בסיגעט ובין היתר נחרת על מצבתו: 'התורני החסיד ירא ד', מסר נפשו על לימוד ברבים, ועל עניית אמן, ועל שיחה למירמה, ועל הדרכת בנים לתורה, מו"ה **אלי** בן החסיד מו"ה **חיים מרדכי** זלה"ה, נפטר בן שבעים שנים, כ"ב אדר ב' תרפ"ז'.

מצאצאיהם: בנם ר' **יעקב יצחק שווארטץ** הי"ד חתן ר' **אברהם ברוך שטיינמעץ** ז"ל ש"ב מרוסיש-מוקרא.

ה. בתם **רבקה** נולדה ביום ו' סיון תרל"ח – אין לנו ידיעות נוספות עליה.

ו. בנם **פנחס יהודה** ז"ל נולד ה' תמוז תר"ך (כנראה שנפטר בילדותו שהרי להלן נזכר בן בשם יהודה ליב).

ז. בנם **נחום** נולד ד' כסלו תרכ"ה – נקרא כמובן ע"ש אביו ובכן נתברר דבשנת תרכ"ה כבר לא היה ר' נחום מווראנוב בין החיים.

ח. בנם הילד **יהודה ליב** נולד בשנת תרכ"ח. האב"ד הייטב לב ז"ע נרשם כסנדק. נפטר בעודו ילד בן ה' שנים ר"ל ביום כ"ג מרחשון תרל"ד.

ז. בתם **מירל** נולדה א' טבת תרל"א. בהגיעה לפירקה נישאה עם הרה"ח ר' **בנציון צאהלער** הי"ד (ב"ר משה יוסף ומרת גיטל) יליד מונקאטש. ר' בנציון היה חסיד מפורסם בסיגעט מקורב לחצר הקודש, וגם לחצר ספינקא, שימש גבאי בבית מדרש 'עצי חיים' והיה מראשי הקהילה. בשנות הזעם נעקדה"ש עם זוגתו הי"ד.

מצאצאיהם:

בנם ר' **חיים מרדכי צאהלער** ז"ל נולד תרס"ה ונקרא כמובן אחר זקיננו. בזיו"ר היה חתן בקראלי ואחר המלחמה עבר לארה"ב ונשא בזיו"ר ש עם זוגתו לבית שעהר מסאטאמר. נלב"ע ביום י"ד שבט תשכ"א בהשאירו אחיו ב' יתומים צעירים.

בתם **מרת דבורה גיטל** ע"ה (נקראה כמובן אחרי זקנותיה מצד אביה ואמה) אשת הרב **אהרן קינסטליכער** ז"ל (בן הגאון המפורסם הרב צבי זצ"ל אב"ד הערמענשטאט-סעבען). נפטר י' כסלו תשט"ו ומנו"כ בבני ברק. אלמנתו נפטרה ט"ו חשון תש"ס ומנו"כ בהר המנוחות ירושלים.

עוללות

לעלה 6-7 – הקהלה האורטודוקסית בזאגרעב

אודות מאמרי (בעלה 6) על רבי דוד יחזקאל הלוי יונגרייז בזאגרעב, תודה לר' מאיר דויטש מירושלים על התגובה שלו (בעלה 7), ובכלל אודות קורות הקהילה האורטודוקסית בזאגראב. ותודה לעורך על חלקו.

התאמצתי לחפש עוד חומר על שני הנושאים.

(א) בסוף ספר שו"ת חינוך בית יצחק, לרבי יצחק גליק, שהדפיס בשנת תרצ"ו, בנו רבי ישראל מאיר גליק חמיו של רבי דוד יחזקאל הלוי יונגרייז, כתב וז"ל: בתי מ'

פערל תחי' אשת הרה"ג חו"ב הצ' מוה"ר דוד יחזקאל יונגרייז בעיר זאגרעב בנו של הרב הגאון הג' הצ' מוה"ר שמואל בנימין הלוי יונגרייז, אבדק"ק פילעק נ"י בנותיהם מ' פיגא, מ' שרה, מ' שינדל ויזכו לגדלם לבעלי תורה ולחומעש"ט אמן.

בשו"ת מהר"י שטייף סימן רכט [שוכ"ט לכבוד וכו' וכו' מו"ה דוד יחזקאל הלוי יונגרייס שליט"א, דומ"ץ דקה"י זאגרעב יע"א].

מספר נכדו של רבי דוד יחזקאל הלוי יונגרייז, שאף קרוי על שמו, ה"ה רבי דוד יחזקאל שמואל שרייבר ב"ר יהושע נחמן, בשם דודתו מרת שרה ליפשיץ תחי'. - לפני שנסע רבי דוד יחזקאל לק"ק זאגראב למד את מלאכת השחיטה, שאם השוחט שם לא ימצא חן בעיניו, שיוכל לשחוט בעצמו. גם היה מוהל מומחה, ובשנות המלחמה מסר נפשו על זה.

הרי שרבי דוד יחזקאל הלוי יונגרייז היה מוכשר להורות וגם למול ולשחוט. וכידוע שבקהילות קטנות חיפשו תמיד איש אחד שימלא כמה תפקידים, ואולי גם הוא שימש בכמה תפקידים.

בספר אפיקי מים, תשס"ז, עמ' רכד - תולדות רבי יוסף מאיר משה הכהן שטיינער אבד"ק איללאק. מובא בשם רבי לייבוש שלזינגר: "לעיר זו סמוכים היו גם העיירות כמו קהילת זאגרעב ועוד, ורבינו פרש את כנפיו גם עליהם, ודרכו היה לנסוע לשם מספר פעמים בשנה בכדי לעמוד על בדקי היהדות, לבדוק את חלפי השוחטים, בדיקת המקוואות".

אך בכל זאת היה צריך מורה הוראה מקומי, לשאלות השכיחים מדי יום ביומו, ולזה הביאו את הדומ"ץ, בפרט שמילא שם עוד כמה תפקידים.

ב) העיר זאגראב נקראת גם כן בשם אגראם. והיא מובא בשו"ת חתם סופר חלק אבן העזר סימן נא: אוהגראבין הנקרא אגראם במדינת קראוואציען. חתם סופר חלק חושן משפט סימן קכח: בעיר אגראם.

ג) מאמרים מחכמיה נמצא בקובצים: וילקט יוסף, ז [תרס"ה] - הרב הה"ג וכו' מו"ה יעקב אליעזר ווייס נ"י, אבדקה"י בעיר אגראם יצ"ו. וילקט יוסף יב [תר"ע] - מו' יוסף ענגלסראטה נ"י (אגראם). הרה"ג מ' אלעזר ווייס נ"י (אגראם). וילקט יוסף, יד, [תער"ב] כ"ה זאב ענגלסראטה (אגראם). - תל תלפיות תרס"ב, סי' ל"ג מהה"ג מהו' יעקב אליעזר ווייס נ"י הרב באגראם. הדרת קודש מכתב פח, רבי שמואל חיים סופר.

ד) אישים תורנים בעיר זאגרעב: רבי משה גאלדמאן [ארץ צבי ותאומי צביה, וויין תקפ"ג]. רבי אהרן פאלטע, מ"צ לעדתו והגליל [אילנות עמ' 15]. רבי יהודה המכונה ד' ליב כ"ץ ראקאנשטיין - מורה עדת ישורון עיר אגראם וטאפאליא, בעמ"ס דברי יהודה. רבי יעקב אליעזר ווייס, ערך כ"ו שנה אבד"ק אגראם [שם הגדולים ארץ הגר.

החתם סופר ותלמידיו, ברשימת תלמידי הכתב סופר]. רבי שמואל חיים סופר. [הדרת קודש, תרצ"א. בית ישראל א', לאנדא, סימן קס"א. תשובות דברי סופר סימן ז'].

ה) העיר זאגראב - אגראם. מופיע גם ברשימות מעות קדימה על ספרים: אוצר הכבוד, סאטמאר תרפ"ו. אלף זעירא, תרפ"ג - תרפ"ט. ארץ צבי ותאומי צביה, ויין תקפ"ג. בינת יששכר, תרפ"ח. ברכת משה, תרע"א. וידבר משה, שמות, תרנ"ה. זכרון יהודה, תרפ"ח. חומת אש, תרס"ו. טירת כסף, תפא"ר. מגיד מישרים, תרפ"ט. מהר"ם סופר א', תרפ"ח. מסכת ברכות, תר"ב. צמח נעורים. צמח צדק. שבט מיהודה, תרפ"ב. שושן עדות, תרס"ג. תהלים, תרפ"ו.

ו) לקט ששנה ב (תרצ"ה) - הרבני המופלג החסיד מו"ה חיים שאהנפעלד נ"י מזאגראב - היה מוכר אתרוגים בעיר סאטמאר.

ז) מראשי הקהילה מצאנו את: רבי יוסף ענגעלסראטה. ובנו רבי בנימין זאב ענגעלסראטה. רבי יוסף האכשטעדטער. רבי ארי' ליב ראטשטיין. רבי ישעי' הערשקאוויטש.

ח) גם בחור שגלה למקום תורה נמצא שם: הב' אליעזר ראטשטיין ב"ר ארי' ליב, שלמד בשנת תרפ"ח לערך בטירנוי, ואח"כ בגאלאנטא (בינת יששכר ומהר"ם סופר ברשימות דמי קדימה).

ט) רשימה מעות קדימה מספר אחד לדוגמה: אוצר הכבוד, סאטמאר תרפ"ו - זאגראב, מו"ה ישעי' הערשקאוויטש רה"ק. מו"ה מאיר וויינשטיין. מו"ה ישראל דוד הירש. מו"ה אהרן צבי מארקאוויטש. מו"ה שלמה וויעדער. מו"ה יחיאל שמעון קארנפעלד. מו"ה שמואל צייטלין. מו"ה קלמן שלעזינגער. מו"ה חיים יעקב שוב. מו"ה בנימין זאב ענגעלסרייט. האלמנה שרה רבקה קנאקער תחי'. הב' יצחק קנאקער. הב' אהרן פריעדמאנן. הב' אליעזר ראטשטיין.

לייבל רייניץ - ירושלים

*

להעמיד דברים על דיוקם, אודות זקני רבי דוד יחזקאל הלוי יונגרייז. נשלים כמה פרטים על מה שנכתב בעלה 6-7.

זקני רבי דוד יחזקאל הלוי יונגרייז הגיע מקעזמארק לעיר זאגרעב בערך בשנת תרצ"ג-ד, לאחר שנולדו לו כבר שלשת בנותיו, יותר לא היו לו. [ולכן אין מקום למה שהעיר ר' מאיר דויטש שבספרי הלידות בזאגרעב לא מצא את משפחת יונגרייז] - והיה שם עד שנת תרח"צ לערך, שאז נאלץ לעזוב את זאגרעב כשהמצב החמיר.

בעת ביקורו של ר' מענדל שטיינמעץ ע"ה בבודאפעסט (יחד עם זקנתי תחי') לפני כט"ו שנה, מצא אצל סוחר עתיקות שם את הספר 'שמלה חדשה - תבואות שור'

(מהדורת לעמבערג תרמ"ד) שהיה שייך לו, והוא כעת תח"י זקנתי תחי'. רצוף בזה צילום החותמת שלו על הספר: "דוד יחזקאל הלוי יונגרייז דומ"ץ דקהל יראים אויט. ארטע. זאגרעב יע"א". – ובפי הבריות היה נקרא 'רב' המקום.

דוד יחזקאל שמואל בן רבי יהושע נחמן שרייבער - לונדון

*

לעלה 5 – 'רב ליהושע'

בהמשך לתגלית של השריד מהספר 'רב ליהושע' מזקני הגה"ק רבי יהושע העשיל הכהן פריד זצוק"ל. הנני מצרף צילום משער הספר שנמצא בידי.

השער מודפס על צד אחד של ניר ירוק בהיר דק ששימש לדואר אויר. צידו השני חלק. וצורף כדף בודד בתוך גליונות שערי אורה שיצאו לאור בשנת תרצ"א, אשר בהם מופיעה המודעה על הדפסת הספר, כפי שהוזכר במאמרם. כפי הנראה לא הוחל בהדפסת הספר, מלבד השער.

אגב, גם לי כנכד הגה"ק מקאפיש, נתגלו מספר חידושים חשובים בשריד שהדפסתם. ובמיוחד פירוט ייחוס חותנו והיא"צ שלו ושל זוגתו. ותשחח"ל.

יצחק ישע"י וייס - אב"ד נוה אחיעזר, ב"ב

*

ט"ו אב

באתי בזה בהגה' קטנה על ספרו הכי נכבד "פנקס המוהל חת"ס" אות תסב דף תח אות ב': "כך מצאנו וכו'..... או ט"ו אב (שו"ת חת"ס חו"מ ס"ו)" [והרי מנהגו של החת"ס הי' לכתוב 'מנחם' אחר ת"ב]. מעניין לציין שאותה תשובה היא הנדפסת בסוף ח"י הר"י מיגש, - והיא כבר נדפסה בחיי מרן זי"ע - הזכירה בתשו' או"ח סי' קי"ז, ובחי' נדרים דף כז - ואכן שם כ' "בעה"י פ"ב יום ב' ט"ו מנחם תקפ"א לפ"ק" והוא פלאי.

יודא ליכטער – שיכון סקוורא

לעלה 7 - משפחת שטיינער

באתי בשאלה אודות המאמר על משפחת שטיינער מהעיר יעמערנינג, הנה הכותב מביא משם זקיני הגאון הגדול ר' נתן געשטעטנער זצ"ל שזקיניו ר' יעקב אליעזר שטיינער היתה בן אברהם ואידל שטיינער, וחתן ר' נפתלי זינגער מיעמערנינג. הנה דיברתי מכבר עם כבוד דו"ז הרה"ח ר' נפתלי ווייס מק"ק טשארנא וכהיום בקרית בעלזא ירושלים ת"ו, אודות יחוס משפחתינו, ואמר לי שזקיניו [אבי אמו] ר' מאיר געשטעטנער מק"ק טשארנא היה חתן ר' דוד שטיינער מק"ק יעמערנינג, [ר' דוד שטיינער היה גם זקיניו של הרה"ג ר' יצחק שטיינער אבד"ק יעמערנינג, שהיה חותן חותנו של אבד"ק יעמערנינג, ובנו הרה"ח ר' דוד שטיינער ע"ה מק"ק יעמערנינג ועד להאי שתא בשיכון סקווירא ניו יארק נקרא על שמו]. ור' דוד שטיינער חותן ר' מאיר געשטעטנער היה בן ר' אברהם ואידל שטיינער, הרי שהיה אחי ר' יעקב אליעזר שטיינער, ונשא את רחל בת ר' נפתלי זינגער מק"ק יעמערנינג שהוא חותן ר' יעקב אליעזר זינגער. וכשדיברתי עם דו"ז הנ"ל רציתי להסיעו האם אכן היה חתן ר' נפתלי זינגער, או זינגער אחר, ואמר לי הרבה פעמים שמו היה נפתלי זינגער, [וכמדומה לי שאמר שהוא נקרא על שמו].

ובזה נפשי בשאלתי האם היה ר' דוד שטיינער ור' יעקב אליעזר שטיינער שני אחים שנשאו שני אחיות, והאם יש מקור לזה, או טעה בזה דו"ז ולא היה חתן ר' נפתלי זינגער, או טעה בזה הגאון ר' נתן געשטעטנער ור' יעקב אליעזר לא היה חתן ר' נפתלי זינגער כ"א אחיו, או ששני נפתלי זינגער היו בק"ק יעמערנינג.

ואגב, אבי ר' מאיר געשטעטנער מק"ק טשארנא הנ"ל היה ר' שלמה ב"ר שלום ב"ר ליב געשטעטנער, ואמר לי דו"ז שר' שלמה היה חתן אצל משפחת קעניגסבערג. האם יש מי שיודע אצל מי היה חתן, והאם נשא בת דודו חתן ר' ליב געשטעטנער.

ניסן ווייס - מאנסי ניו יארק

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

תגובות ורשומות יתקבלו ברצון

כל הזכויות שמורות

ניתן לקבל העלה במייל 3446@okmail.co.il